

**SPRAWOZDANIE RADY MINISTRÓW
Z REALIZACJI
USTAWY Z DNIA 4 LUTEGO 2011 R.
O OPIECE NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3
(Dz. U. z 2013 r. poz. 1457)
W 2013 R.**

Warszawa 2014 r.

Spis treści

WPROWADZENIE	3
I. CHARAKTERYSTYKA SYSTEMU OPIEKI NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3	3
1. FORMY OPIEKI NAD MAŁYMI DZIEĆMI.....	3
1.1. ŻŁOBEK	4
1.2. KLUB DZIECIĘCY.....	5
1.3. DZIENNY OPIEKUN	6
1.4. NIANIA.....	7
2. NADZÓR I ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA REALIZACJĘ ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY.....	8
3. KADRA W INSTYTUCJACH OPIEKI NAD DZIEĆMI (ŻŁOBKI, KLUBY DZIECIĘCE, DZIENNI OPIEKUNOWIE).....	10
3.1. KWALIFIKACJE KADRY.....	10
3.2. SZKOLENIE OSÓB SPRAWUJĄCYCH OPIEKĘ NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3	12
4. ZMIANY WPROWADZONE W SYSTEMIE OPIEKI NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3	12
II. REALIZACJA USTAWY	13
1. ŻŁOBKI	20
2. KLUBY DZIECIĘCE.....	23
3. DZIENNI OPIEKUNOWIE.....	25
4. NIANIE.....	26
5. WYDATKI NA REALIZACJĘ ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z USTAWY	27
5.1. WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA I SAMORZĄDU GMINNEGO	31
5.2. RESORTOWY PROGRAM ROZWOJU INSTYTUCJI OPIEKI NAD DZIEĆMI W WIEKU DO LAT 3 „MALUCH”	31
5.3. ŚRODKI UE Z PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI	38
5.4. WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z REALIZACJI USTAWY.....	40
III. PODSUMOWANIE	43
SPIS TABEL, WYKRESÓW I MAP	45

Wprowadzenie

Art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2013 r. poz. 1457), zwanej dalej „ustawą” zobowiązuje Radę Ministrów do corocznego przedstawiania Sejmowi i Senatowi, w terminie do dnia 30 września, sprawozdania z realizacji ustawy.

Przedkładane sprawozdanie z realizacji ustawy jest drugą oceną efektów jej obowiązywania.

Ustawa weszła w życie z dniem 4 kwietnia 2011 r. z wyłączeniem regulacji dotyczących niań, które weszły w życie z dniem 1 października 2011 r., a także uregulowań dotyczących programów rozwoju instytucji opieki nad dziećmi i dotacji celowych, które weszły w życie z dniem ogłoszenia ustawy.

Ustawa jest pierwszym aktem prawnym, który kompleksowo reguluje system opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Ponadto, wprowadza nowe, alternatywne do żłobków, formy opieki nad małymi dziećmi (klub dziecięcy, dzienny opiekun) i reguluje formę zatrudnienia niani.

Ustawa określa:

- 1) zasady organizowania i funkcjonowania opieki nad dziećmi w wieku do lat 3;
- 2) warunki świadczonych usług;
- 3) kwalifikacje osób sprawujących opiekę;
- 4) zasady finansowania opieki;
- 5) nadzór nad warunkami i jakością sprawowanej opieki.

I. Charakterystyka systemu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3

1. Formy opieki nad małymi dziećmi

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Każda z ww. form opieki ma swoją specyfikę i odpowiada na inne zapotrzebowanie rodziców.

Opieka nad dzieckiem w formach określonych w ustawie może być sprawowana do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia, lub w przypadku, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia.

W ramach opieki realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza oraz edukacyjna.

Prowadzenie żłobka lub klubu dziecięcego jest działalnością regulowaną w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2013 r, poz. 672, z późn. zm.) i wymaga wpisu do prowadzonego przez samorząd gminny, rejestru żłobków i klubów dziecięcych. Dotyczy to wszystkich żłobków i klubów dziecięcych tworzonych od dnia 4 kwietnia 2011 r.

Zgodnie z art. 75 ust. 1 ustawy podmioty prowadzące, do dnia wejścia w życie ustawy, działalność gospodarczą, polegającą na sprawowaniu opieki nad dziećmi, mogły prowadzić tę działalność na podstawie dotychczasowych przepisów, nie dłużej jednak niż przez okres 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy, czyli do dnia 4 kwietnia 2014 r. Był to okres przejściowy pozwalający na dostosowanie się do wszystkich warunków wymaganych przez ustawę - m.in. wymagań lokalowych i sanitarnych oraz dokonanie obowiązku uzyskania wpisu do rejestru żłobków i klubów dziecięcych.

Do rejestru żłobków i klubów dziecięcych mogą zostać wpisane tylko te żłobki i kluby dziecięce, które spełniają standardy określone w ustawie.

Podstawowym źródłem danych o realizacji ustawy jest sprawozdawczość statystyczno-finansowa w tym zakresie. Jej zakres określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 sierpnia 2011 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. Nr 173, poz. 1035), wydane na podstawie art. 64 ust. 3 ustawy. Dane sprawozdawcze obejmują instytucje wpisane do rejestrów określonych ustawą. W trzyletnim okresie przejściowym, tj. do dnia 4 kwietnia 2014 r., dotyczącym czasu na wpis do rejestru żłobków i klubów dziecięcych, sprawozdawczość ta nie obejmowała wszystkich działających w tym obszarze podmiotów opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.

1.1. Żłobek

Żłobek jest podstawową formą opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Opieka w żłobku jest sprawowana nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia. Opieka żłobka obejmuje do 10 godzin dziennie względem każdego dziecka (w szczególnie uzasadnionych przypadkach wymiar ten może być, na wniosek rodzica dziecka, wydłużony za dodatkową opłatą).

Na podstawie ustawy, żłobki mogą tworzyć gminy, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. W żłobku zapewnia się dziecku opiekę w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych. Do zadań żłobka należy także zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka, oraz prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka.

W żłobku jeden opiekun może sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne, dziecko wymagające szczególnej opieki lub dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia - maksymalnie nad pięciorgiem dzieci.

Ponadto, w żłobku, do którego uczęszcza więcej niż dwadzieścioro dzieci, zatrudnia się przynajmniej jedną pielęgniarkę lub położną.

Ustawa wymaga, aby w lokalu, w którym tworzony i prowadzony jest żłobek znajdowały się dwa pomieszczenia. Jedno z pomieszczeń ma być przeznaczone do odpoczynku dzieci ze względu na długi czas przebywania dziecka w żłobku (do 10 godzin dziennie, a w szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek rodzica dziecka, czas ten może zostać przedłużony).

Zgodnie z § 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych dotyczących żłobków i klubów dziecięcych (Dz. U. Nr 69, poz. 367) powierzchnia pomieszczenia przeznaczonego na zbiorowy pobyt od 3 do 5 dzieci wynosi co najmniej 16 m². W przypadku liczby dzieci większej niż 5, powierzchnia pomieszczenia przeznaczonego na zbiorowy pobyt dzieci ulega odpowiedniemu zwiększeniu na każde kolejne dziecko o co najmniej 2 m², jeżeli czas pobytu dziecka nie przekracza 5 godzin dziennie i co najmniej 2,5 m², jeżeli czas pobytu dziecka przekracza 5 godzin dziennie.

1.2. Klub dziecięcy

Opieka w klubie dziecięcym jest sprawowana nad dziećmi w wieku od ukończenia 1 roku życia do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia, a w przypadku gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4. rok życia.

W klubie dziecięcym zapewnia się opiekę w wymiarze nie większym niż 5 godzin dziennie względem każdego dziecka.

Kluby dziecięce mogą tworzyć gminy, osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

W klubie dziecięcym, podobnie jak w żłobku, zapewnia się dziecku opiekę w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych. Do zadań klubu dziecięcego należy także zagwarantowanie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka, oraz prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwych do wieku dziecka.

W klubie dziecięcym jeden opiekun może sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne lub dziecko wymagające szczególnej opieki, maksymalnie nad pięciorgiem dzieci.

O ile wymogi dotyczące kadry opiekunów są dla klubów dziecięcych analogiczne jak dla żłobka, o tyle wymogi lokalowo-sanitarne już nie. W klubie dziecięcym powinno się znajdować co najmniej jedno pomieszczenie, przy czym należy zapewnić miejsce na odpoczynek dla dzieci. W przypadku klubów dziecięcych powierzchnia pomieszczenia przeznaczonego na zbiorowy pobyt od 3 do 5 dzieci wynosi co najmniej 16 m². Jednak w przypadku liczby dzieci większej niż 5, powierzchnia pomieszczenia przeznaczonego na zbiorowy pobyt dzieci, ulega odpowiedniemu zwiększeniu na każde kolejne dziecko o co najmniej 2 m².

1.3. Dzienny opiekun

Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna sprawująca opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20. tygodnia życia do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia (w wyjątkowych sytuacjach – 4. rok życia), zatrudniana przez gminy, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, na podstawie umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

Ustawa wskazuje, że umowa zawierana z dziennym opiekunem określa warunki zatrudnienia dziennego opiekuna, w tym m.in.: strony umowy, cel i przedmiot umowy, czas

i miejsce sprawowania opieki, liczbę dzieci powierzonych opiece, obowiązki dziennego opiekuna, wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin jego wypłaty, czas, na jaki umowa została zawarta, warunki i sposób zmiany, a także rozwiązania umowy.

Dzienny opiekun sprawuje opiekę w domu lub mieszkaniu spełniającym warunki zapewniające bezpieczną opiekę nad dziećmi. Podmiot zatrudniający dziennego opiekuna może udostępnić lub wyposażyć lokal w celu sprawowania opieki przez dziennego opiekuna.

Dzienny opiekun może sprawować opiekę nad maksymalnie pięciorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad trojgiem dzieci.

Jak wskazano wyżej, liczbę dzieci, którą powierza się opiece dziennego opiekuna, określa umowa zawierana między dziennym opiekunem a podmiotem go zatrudniającym. Przy określaniu liczby dzieci, nad którymi opiekę może sprawować dzienny opiekun, należy również brać pod uwagę możliwości lokalowe.

Zorganizowanie opieki sprawowanej przez dziennego opiekuna nie wymaga tak dużych nakładów finansowych, jak np. w przypadku utworzenia żłobka, czy klubu dziecięcego. Opieka jest sprawowana w warunkach domowych, a czas sprawowania opieki przez dziennego opiekuna jest efektywniej dopasowany do czasu pracy rodziców.

Dzienny opiekun jest formą opieki przeznaczoną dla małej liczby dzieci. Daje możliwość zorganizowania instytucjonalnej opieki szczególnie w niewielkich gminach wiejskich, gdzie nie ma potrzeby otwierania żłobka bądź klubu dziecięcego ze względu na niewielką liczbę dzieci w wieku żłobkowym.

1.4. Niania

Niania jest formą opieki indywidualnej nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia, sprawowaną przez osobę zatrudnioną w tym celu przez rodziców dziecka, na podstawie umowy uaktywniającej.

Kwestie dotyczące zawierania między rodzicami a nianią umowy uaktywniającej reguluje rozdział 6 ustawy. Ustawa wskazuje, że umowa zawierana w formie pisemnej określa m.in.: strony umowy, jej cel i przedmiot, czas i miejsce sprawowania opieki, liczbę dzieci powierzonych opiece, obowiązki niani, wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin

jego wypłaty, czas, na jaki umowa została zawarta, a także warunki, sposób zmiany oraz rozwiązania umowy. Przepisy dotyczące niani obowiązują od dnia 1 października 2011 r.

Od tego dnia, w sytuacji gdy są spełnione wszystkie warunki określone w art. 51 ustawy, za nianię, przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) z budżetu państwa, opłacane są składki na ubezpieczenia społeczne (ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe) oraz ubezpieczenie zdrowotne od podstawy stanowiącej kwotę nie wyższą niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę ustalonego zgodnie z przepisami o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

Warunkiem skorzystania z tego świadczenia jest praca zawodowa obojga rodziców dziecka (lub rodzica, w przypadku osoby samotnie wychowującej dziecko) oraz sprawowanie opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 (wyjątkowo – w przypadkach wskazanych w ustawie, do 4 lat). Jednocześnie konieczne jest zgłoszenie niani do ZUS w terminie 7 dni od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia wykonywania pracy.

Za pośrednictwem ZUS, w sposób wyżej określony, z budżetu państwa, opłacane są składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne za nianie zatrudniane także przez rodziców albo rodzica samotnie wychowującego dziecko, którzy świadczą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych, prowadzą pozarolniczą działalność lub działalność rolniczą.

W przypadku, gdy wynagrodzenie wypłacane niani przez rodziców jest wyższe niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę, od kwoty tej nadwyżki składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne opłacają rodzice.

2. Nadzór i odpowiedzialność za realizację zadań wynikających z ustawy

Zadania z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 są zadaniem własnym gminy. Omawiana ustawa nakłada na gminę dwa rodzaje zadań własnych: obligatoryjne i fakultatywne (realizowane w takim zakresie, w jakim jest to możliwe ze względu na środki posiadane w budżecie oraz lokalne potrzeby).

Zadania **obligatoryjne** gminy w zakresie organizacji i funkcjonowania opieki nad małymi dziećmi obejmują:

- 1) nadzór nad żłobkami, klubami dziecięcymi oraz dziennymi opiekunami (rozdział 7 ustawy);

- 2) ustalanie przez radę gminy, w drodze uchwały, maksymalnej wysokości opłaty za pobyt dziecka w żłobku lub klubie dziecięcym **utworzonym przez gminę albo u dziennego opiekuna zatrudnionego przez gminę** oraz maksymalną wysokość opłaty za wyżywienie;
- 3) prowadzenie rejestru żłobków i klubów dziecięcych (art. 26);
- 4) prowadzenie wykazu dziennych opiekunów przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta (art. 46 ust. 1);
- 5) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej (art. 64).

Natomiast zadania **fakultatywne** gmin w zakresie opieki nad małymi dziećmi są następujące:

- 1) przeprowadzanie wywiadów środowiskowych w celu weryfikacji warunków wymaganych do sprawowania opieki nad małymi dziećmi przez dziennego opiekuna zatrudnianego przez gminę (art. 39 ust. 3);
- 2) zlecanie organizacji opieki nad dziećmi;
- 3) określanie przez radę gminy, w drodze uchwały, warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od ponoszenia opłat (art. 59 ust. 2);
- 4) podejmowanie przez radę gminy uchwały w sprawie wysokości i zasad ustalania oraz rozliczania dotacji celowej dla podmiotów prowadzących żłobek lub klub dziecięcy, lub zatrudniających dziennych opiekunów, na każde dziecko objęte opieką w żłobku lub klubie dziecięcym lub przez dziennego opiekuna (art. 60).

Zgodnie z art. 55 w zw. z art. 54 ustawy nadzór nad żłobkiem, klubem dziecięcym oraz dziennym opiekunem w zakresie warunków i jakości świadczonej opieki sprawuje wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce prowadzenia żłobka lub klubu dziecięcego albo miejsce sprawowania opieki przez dziennego opiekuna. Nadzór sprawowany jest na podstawie planu nadzoru przyjętego przez radę gminy w drodze uchwały. W przypadku powzięcia informacji o nieprawidłowościach w organizacji i funkcjonowaniu żłobka, klubu dziecięcego lub opieki sprawowanej przez dziennego opiekuna, wójt, burmistrz lub prezydent miasta prowadzi czynności nadzorcze także poza planem nadzoru.

Ustawa nie stanowi jak często powinny być przeprowadzane czynności nadzorcze, uzależniając ich częstotliwość od decyzji władz lokalnych podejmowanych zgodnie z potrzebami danej gminy (plan nadzoru przyjmowany w drodze uchwały przez radę gminy) i pojawiającymi się sytuacjami szczególnymi (do kompetencji właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta należy podejmowanie decyzji o przeprowadzeniu czynności nadzorczych poza planem nadzoru).

Żłobkiem lub klubem dziecięcym jest każda jednostka organizacyjna (samorządowa lub prywatna), która niezależnie od jej nazwy wykonuje zadania określone w ustawie dla żłobka lub klubu dziecięcego. Jednostki te także podlegają nadzorowi, o którym mowa w art. 54 ustawy.

Jednocześnie należy wskazać, że na podstawie przepisu przejściowego (art. 75 ustawy) w 2013 r. funkcjonowały podmioty działające jako zwykła działalność gospodarcza. Działalność w takiej formie mogły prowadzić do dnia 4 kwietnia 2014 r. W związku z tym, działalność gospodarcza przedsiębiorcy, który rozpoczął działalność gospodarczą w formie instytucji opieki nad dzieckiem do lat 3 przed dniem 4 kwietnia 2011 r., podlegała do dnia 4 kwietnia 2014 r. przepisom ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, która określa organy i zasady przeprowadzania kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy. Zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej w razie powzięcia wiadomości o wykonywaniu działalności gospodarczej niezgodnie z przepisami ww. ustawy, a także w razie stwierdzenia innych nieprawidłowości, w tym zagrożenia życia lub zdrowia, wójt, burmistrz lub prezydent miasta niezwłocznie zawiadamia właściwe organy administracji publicznej.

3. Kadra w instytucjach opieki nad dziećmi (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie)

3.1. Kwalifikacje kadry

Ustawa reguluje minimalne wymagania dotyczące kwalifikacji opiekuna i wolontariusza w żłobku lub klubie dziecięcym, dyrektora żłobka, a także osoby kierującej pracą klubu dziecięcego. Natomiast nie zawiera postanowień dotyczących sposobu zatrudniania i kwalifikacji personelu pomocniczego.

W przypadku żłobków i klubów dziecięcych niepublicznych kwestia kwalifikacji personelu pomocniczego pozostawiona jest swobodnej decyzji podmiotu prowadzącego żłobek lub klub dziecięcy. Natomiast pracownicy w żłobkach i klubach dziecięcych prowadzonych przez gminy mają status pracowników samorządowych. W związku z powyższym, w zakresie zatrudniania oraz minimalnych wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników zatrudnianych na stanowiskach pomocniczych i obsługi w tych placówkach ma zastosowanie ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1202) oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 18 marca 2009 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1050, z późn. zm.).

Wszystkie osoby zatrudnione w żłobku lub klubie dziecięcym na stanowiskach związanych z bezpośrednim sprawowaniem opieki nad dziećmi powinny posiadać kwalifikacje określone w art. 16 ustawy.

Zgodnie z art. 16 ustawy opiekunem w żłobku lub klubie dziecięcym może być osoba posiadająca kwalifikacje: pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego.

Opiekunem w żłobku lub klubie dziecięcym może być także osoba, która posiada co najmniej wykształcenie średnie. W takiej sytuacji musi mieć co najmniej dwuletnie doświadczenie w pracy z dziećmi w wieku do lat 3 lub, przed zatrudnieniem jako opiekun w żłobku lub klubie dziecięcym, odbyć 280-godzinne szkolenie, z czego co najmniej 80 godzin w formie zajęć praktycznych, polegających na sprawowaniu opieki nad dzieckiem pod kierunkiem opiekuna posiadającego kwalifikacje: pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego.

Dyrektorem żłobka może być osoba, która posiada wykształcenie wyższe i co najmniej 3 lata doświadczenia w pracy z dziećmi albo co najmniej wykształcenie średnie oraz 5 lat doświadczenia w pracy z dziećmi.

W żłobku, do którego uczęszcza więcej niż dwadzieścioro dzieci, zatrudnia się przynajmniej jedną pielęgniarkę lub położną.

Natomiast osobą kierującą pracą klubu dziecięcego może być osoba posiadająca kwalifikacje wymagane od opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym określone w art. 16 ustawy.

Minimalne wymagania dotyczące kwalifikacji dziennego opiekuna reguluje art. 39 ustawy. Z regulacji tej wynika, że osoba, która nie pracowała z dziećmi w wieku do lat 3 przez okres co najmniej 12 miesięcy bezpośrednio przed podjęciem zatrudnienia jako dzienny opiekun, obowiązana jest odbyć 160-godzinne szkolenie, a w przypadku gdy posiada kwalifikacje pielęgniarki, położnej, opiekunki dziecięcej, nauczyciela wychowania przedszkolnego, nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej lub pedagoga opiekuńczo-wychowawczego – 40-godzinne szkolenie uzupełniające, w tym z zakresu udzielania dziecku pierwszej pomocy.

3.2. Szkolenie osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3

Szkolenia kandydatów do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 przeprowadzane są przez różne instytucje szkoleniowe na podstawie programów szkoleń zatwierdzonych decyzją Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Programy szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym, wolontariusza w żłobku lub klubie dziecięcym oraz dziennego opiekuna opracowywane są na podstawie zakresów programów szkoleń określonych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zakresów programów szkoleń dla opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym, wolontariusza oraz dziennego opiekuna (Dz. U. 69, poz. 368), które zawiera minimalne wymagania dotyczące tematyki poszczególnych rodzajów szkoleń.

W 2013 r. Minister Pracy i Polityki Społecznej wydał 55 decyzji dotyczących ww. programów szkoleń, w tym 33 decyzje zatwierdzające programy szkoleń. Od wejścia w życie ustawy do końca 2013 r. zostało wydanych łącznie 129 decyzji zatwierdzających programy szkoleń.

4. Zmiany wprowadzone w systemie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3

W dniu 13 lipca 2013 r. weszła w życie ustawa z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 747), która znowelizowała ustawę. Nowelizacja była wynikiem analizy doświadczeń z realizacji ustawy oraz sygnałów docierających ze strony organizacji pozarządowych. Celem nowelizacji było zwiększenie możliwości dalszego rozwoju instytucji opieki nad małymi dziećmi.

Najważniejsze zmiany wprowadzone ustawą z dnia 10 maja 2013 r., o zmianie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz niektórych innych ustaw to:

- 1) zmniejszenie wkładu własnego gminy z 50% do 20% kosztów realizacji zadania wymaganego przy ubieganiu się o środki finansowe z budżetu państwa na utworzenie i funkcjonowanie instytucji opieki;

- 2) rozszerzenie katalogu podmiotów, które mogą ubiegać się o środki finansowe z budżetu państwa na utworzenie i funkcjonowanie instytucji opieki o podmioty niepubliczne, tj. poza gminami również osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne;
- 3) poszerzenie katalogu podmiotów mogących zatrudniać dziennych opiekunów o osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej;
- 4) możliwość organizowania, przez instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, wspólnej obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej ze szkołami i innymi placówkami oświatowymi;
- 5) umożliwienie zatrudnienia niani, za którą opłacane są składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne ze środków budżetu państwa, przez osoby prowadzące działalność rolniczą;
- 6) stworzenie podmiotom organizującym opiekę nad dziećmi możliwości przeprowadzenia procedury rejestracji żłobka i klubu dziecięcego poprzez internet;
- 7) stworzenie podstawy prawnej do otrzymywania przez podmioty zatrudniające dziennych opiekunów dotacji celowej z budżetu gminy.

II. Realizacja ustawy

Kolejny rok funkcjonowania omawianej ustawy pokazuje systematyczny wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi, liczby miejsc opieki oraz liczby dzieci przebywających w tych instytucjach. Na koniec 2012 r. instytucje opieki – żłobki, kluby dziecięce oraz dzienni opiekunowie – funkcjonowały w 324 gminach, co stanowiło 13% wszystkich gmin w Polsce. Natomiast na koniec 2013 r. instytucje te funkcjonowały już w 451 gminach, czyli w 18% wszystkich gmin w Polsce.

Relatywnie największy odsetek gmin posiadających instytucje opieki nad małymi dziećmi na koniec 2013 r. miały województwa:

- pomorskie (40% gmin),
- opolskie (31% gmin),
- śląskie (30% gmin).

Jest to struktura zbliżona do tej z 2012 r., kiedy to największy odsetek gmin z instytucjami był w województwie: śląskim (27% gmin), opolskim (24% gmin), pomorskim i dolnośląskim (po 20% gmin). Przy czym należy zauważyć, że największy wzrost liczby

gmin, w stosunku do 2012 r. nastąpił w województwie pomorskim i wyniósł aż 20 punktów procentowych, podczas gdy kolejny co do wielkości wzrost nastąpił w województwach małopolskim i warmińsko-mazurskim (po 8 punktów procentowych).

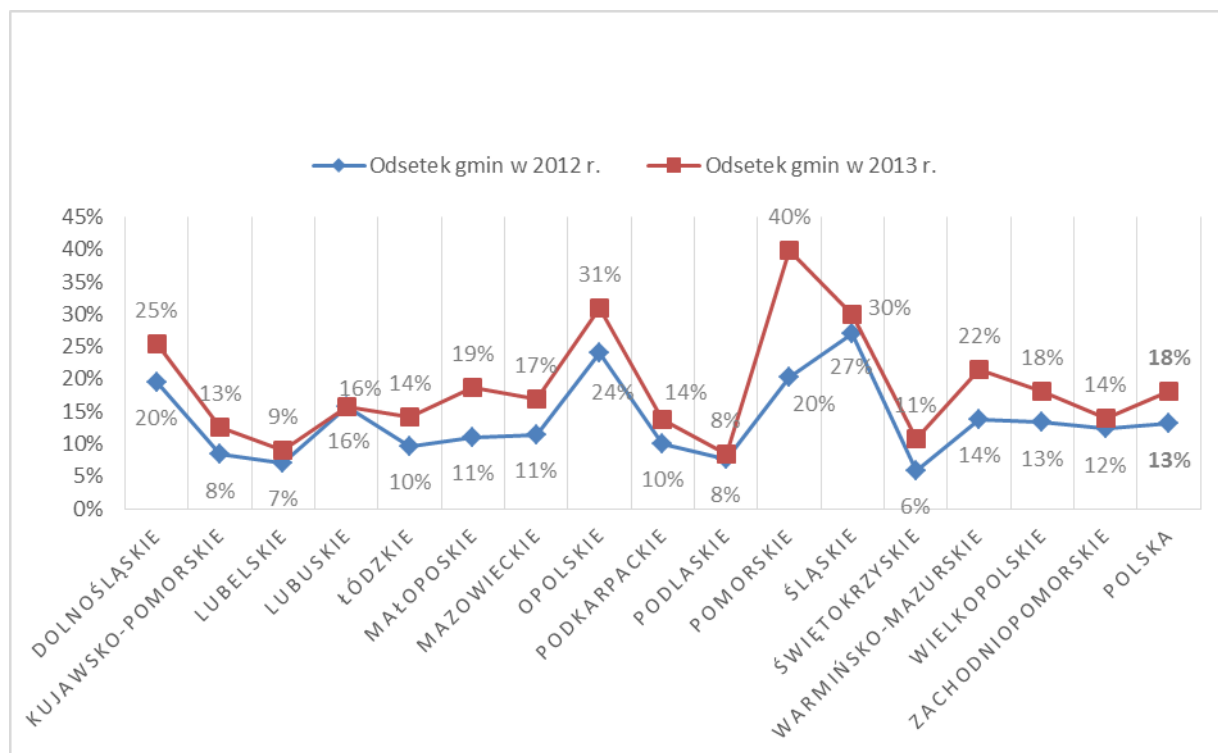
Najmniej gmin z instytucjami opieki znajdowało się w 2013 r., tak jak w 2012 r., na terenie województwa:

- podlaskiego (8% gmin),
- lubelskiego (9% gmin),
- świętokrzyskiego (11% gmin).

Najmniejszy wzrost liczby gmin nastąpił w województwie podlaskim i wyniósł 1 punkt procentowy oraz w województwach lubelskim i zachodniopomorskim (po 2 punkty procentowe). Natomiast w województwie lubuskim nie nastąpiła żadna zmiana w tym obszarze w stosunku do roku poprzedniego. Przeciętnie w Polsce odsetek gmin z instytucjami wzrósł o 5 punktów procentowych.

Szczegółowe informacje z podziałem na województwa przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Odsetek gmin z instytucjami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2012 r. i 2013 r.

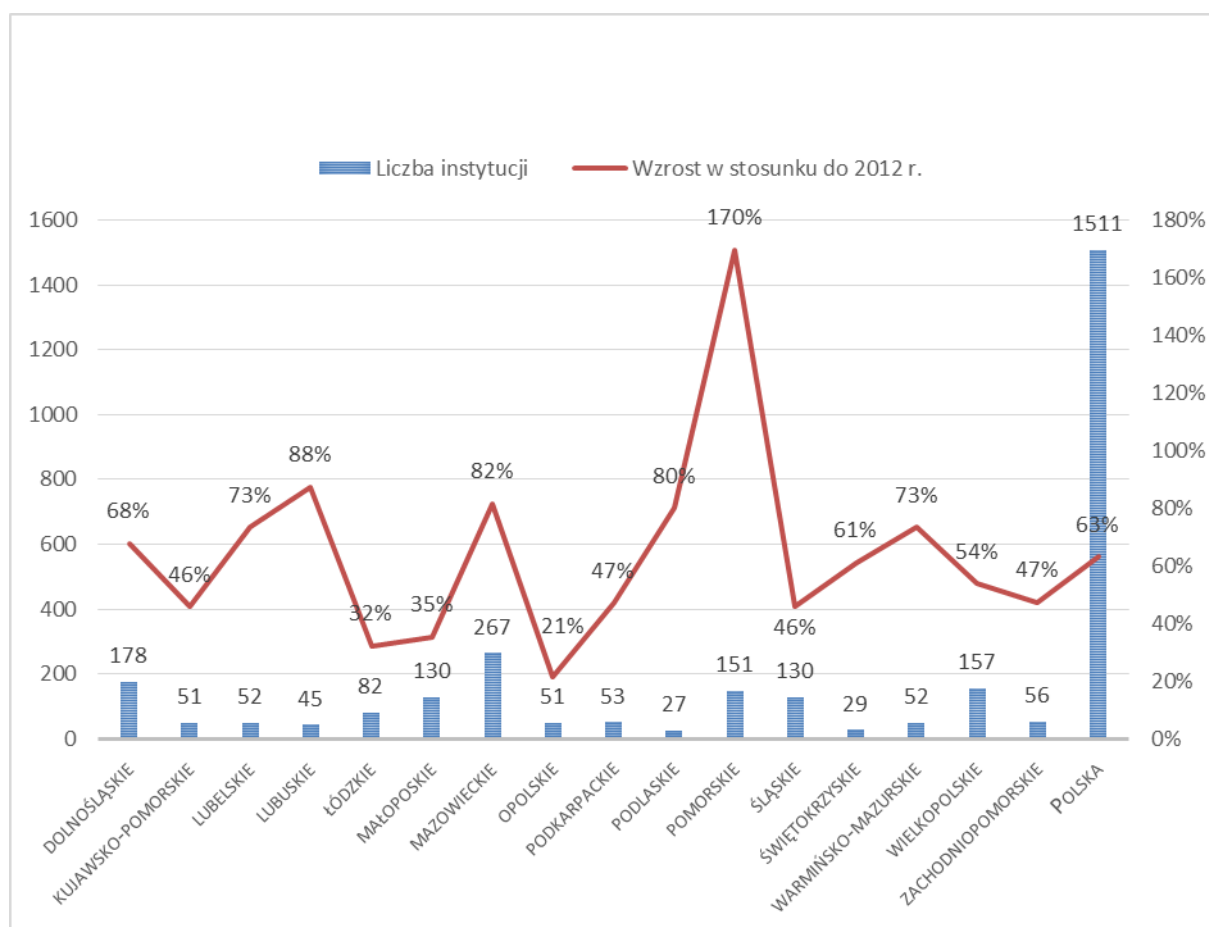

Źródło: Analiza własna na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2012 r. i 2013 r. (stan na 31 grudnia)

W 2013 r. wzrosła o ponad połowę (o 63%) liczba instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Na koniec 2012 r. funkcjonowało 926 instytucji, z tego 791 żłobków, 105 klubów dziecięcych i 30 dziennych opiekunów. Natomiast na koniec 2013 r. funkcjonowało już 1 511 instytucji, z tego 1 243 żłobki, 212 klubów dziecięcych i 56 dziennych opiekunów. Najwięcej instytucji opieki znajdowało się na terenie województwa mazowieckiego (267 instytucji), dolnośląskiego (178 instytucji) i wielkopolskiego (157 instytucji), a najmniej na terenie województwa podlaskiego (27 instytucji), świętokrzyskiego (29 instytucji) i lubuskiego (45 instytucji). Przy czym największy wzrost liczby instytucji, bo aż o 170% zanotowało województwo pomorskie. Wysoki wzrost liczby instytucji zanotowało również województwo lubuskie (o 88%) oraz mazowieckie (o 82%). Z kolei najmniejszy - województwo opolskie (o 21%) i łódzkie (o 32%).

Szczegółowe informacje z podziałem na województwa przedstawia wykres 2.

Wykres 2. Liczba instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 na koniec 2013 r. oraz dynamika wzrostu w stosunku do 2012 r.

Źródło: Analiza własna na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2012 r. i 2013 r. (stan na 31 grudnia)

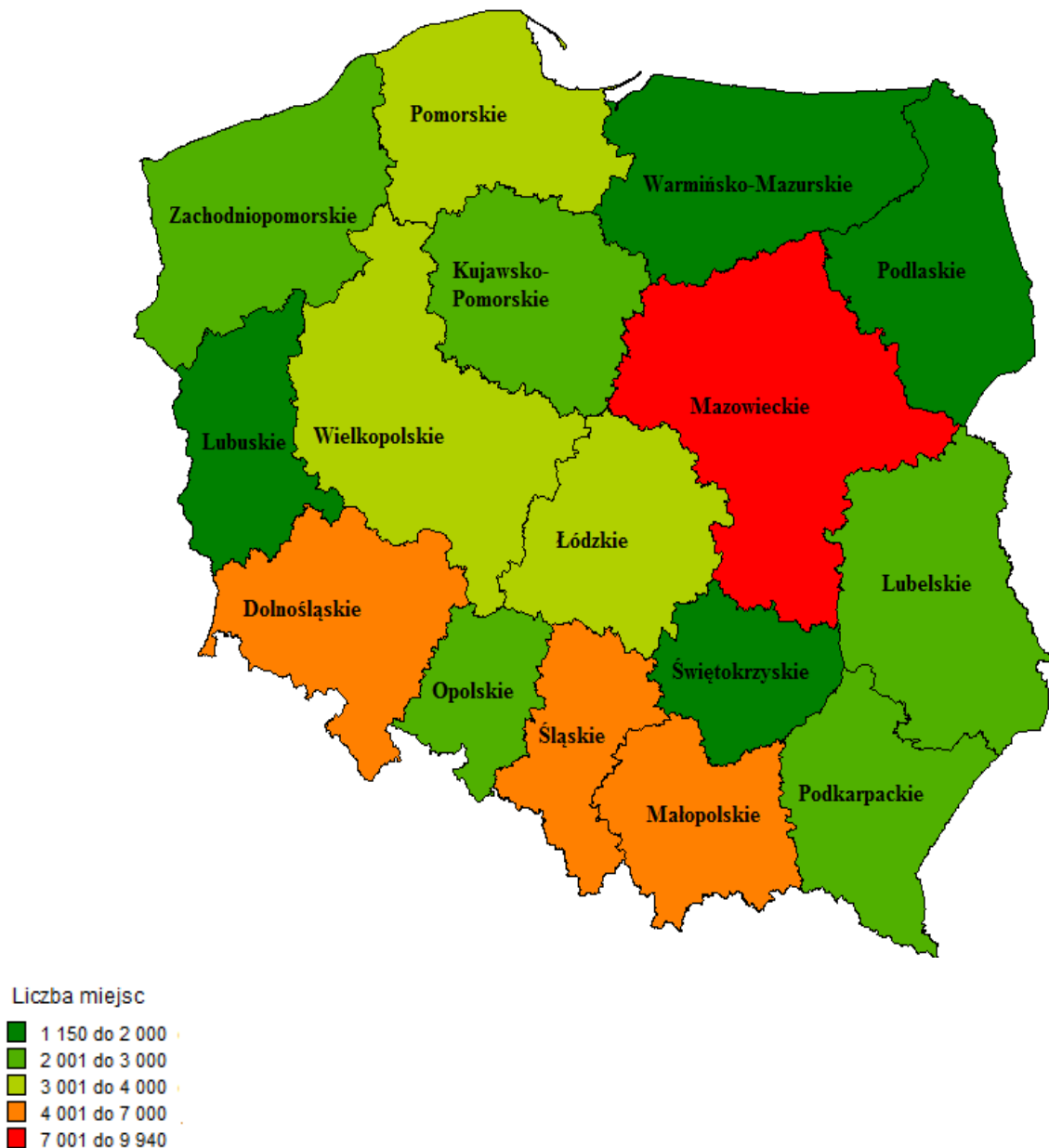
W 2013 r. instytucje opieki – żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie oferowały łącznie 56 tys. miejsc, podczas gdy w 2012 r. było to ok. 40 tys. miejsc. Przeważającą liczbą ogółu miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3 dysponowały, tak jak w 2012 r., żłobki (ok. 95% wszystkich miejsc). Przy czym w 2012 r., ze względu na obowiązujące przepisy istniała możliwość pozyskiwania danych tylko od podmiotów publicznych i niepublicznych otrzymujących na podstawie art. 60 ustawy dotację z budżetu gminy. Natomiast w wyniku nowelizacji ustawy, która weszła w życie w lipcu 2013 r. możliwe stało się zbieranie informacji o liczbie miejsc we wszystkich instytucjach opieki wpisanych do rejestru żłobków i klubów dziecięcych.

Na koniec 2013 r. największą liczbą miejsc opieki dysponowały te same województwa co w 2012 r. i w każdym z nich nastąpił wzrost ich liczby. W województwie mazowieckim liczba miejsc wyniosła 9,9 tys. (wzrost o ok. 60%), w dolnośląskim 6,7 tys. (wzrost o ok. 33%) i w śląskim 6,2 tys. (wzrost o ok. 38%). Najmniej miejsc na koniec 2013 r., tak jak w 2012 r., było w instytucjach na terenie województwa świętokrzyskiego (1,2 tys.), warmińsko-mazurskiego (1,4 tys.) i podlaskiego (1,5 tys.), przy czym w województwach tych również nastąpił wzrost liczby miejsc odpowiednio o ok. 50%, ok. 39% i ok. 25%. Jednakże największy wzrost liczby miejsc w omawianym okresie nastąpił w województwie pomorskim i wynosił ok. 87% (tj. z 1,7 tys. miejsc do 3,2 tys. miejsc).

Dane dotyczące województw ilustruje mapa zamieszczona poniżej.

Mapa 1. Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych wg stanu na koniec 2013 r.

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r.; analiza Departamentu Polityki Rodzinnej

Stabilna jest struktura wiekowa dzieci przebywających w instytucjach opieki. W 2013 r.¹, tak jak w 2012 r., najliczniejszą grupę dzieci objętych opieką stanowiły dzieci powyżej 2. roku życia do ukończenia 3. roku życia oraz dzieci w wieku powyżej 1. roku życia do 2. roku życia. Dzieci w wieku 2-3 lata tak w 2012 r., jak i w 2013 r. stanowiły ok. 52% wszystkich dzieci objętych opieką w żłobkach, klubach dziecięcych i pod opieką dziennych

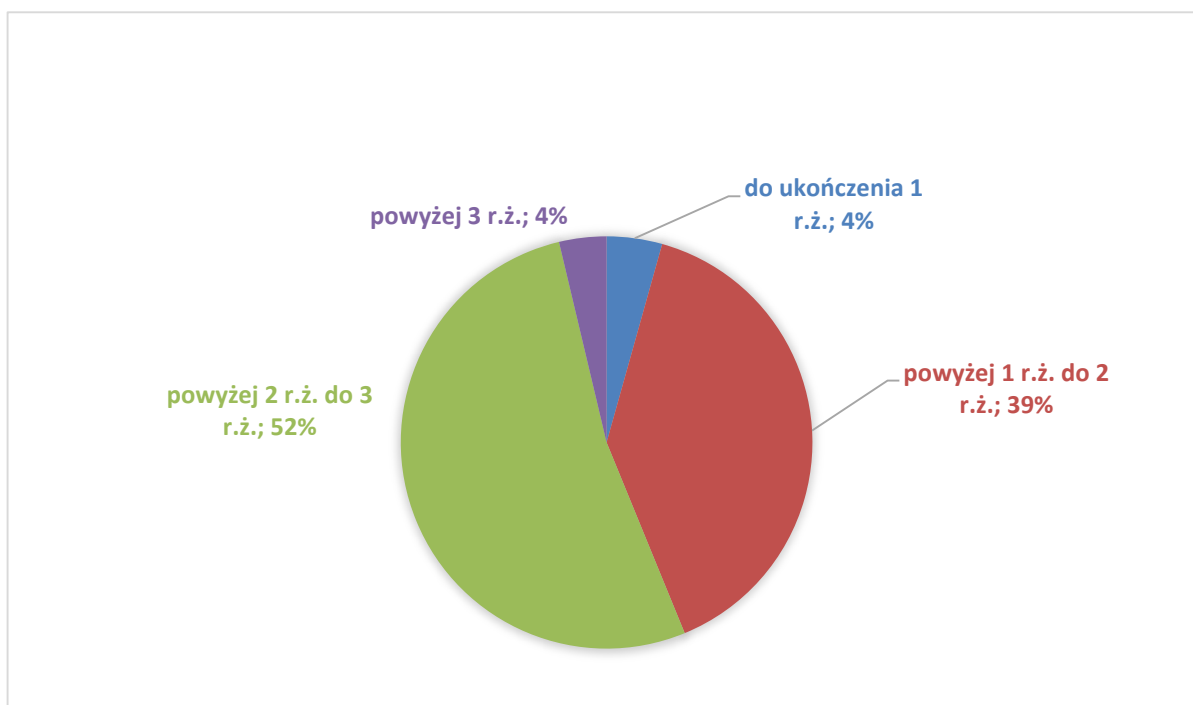
¹ W żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów.

opiekunów. Natomiast udział dzieci w wieku 1-2 lata wzrósł o 2 punkty procentowe z ok. 37% w 2012 r. do ok. 39% w 2013 r.

Najmniej liczną grupę stanowiły dzieci do ukończenia 1. roku życia i powyżej 3. roku życia (po ok. 4% dzieci). Należy jednak zauważyć, że zgodnie z przepisami ustawy, w klubach dziecięcych nie mogą przebywać dzieci w wieku do 1. roku życia, co wpływa na procentowy udział tej grupy wiekowej w całej grupie dzieci objętych opieką w różnych formach opieki.

Dzieci niepełnosprawne oraz wymagające szczególnej opieki stanowiły tak jak w poprzednim roku, ok. 1,3% wszystkich dzieci korzystających z opieki w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów.

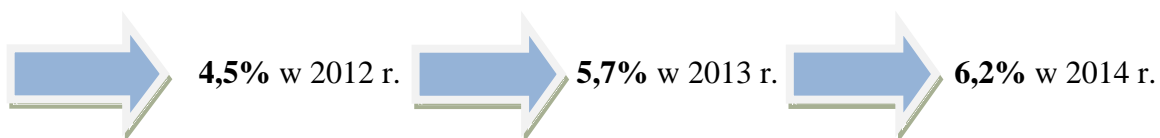
Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów wg wieku w 2013 r.

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r. (stan na 31 grudnia)

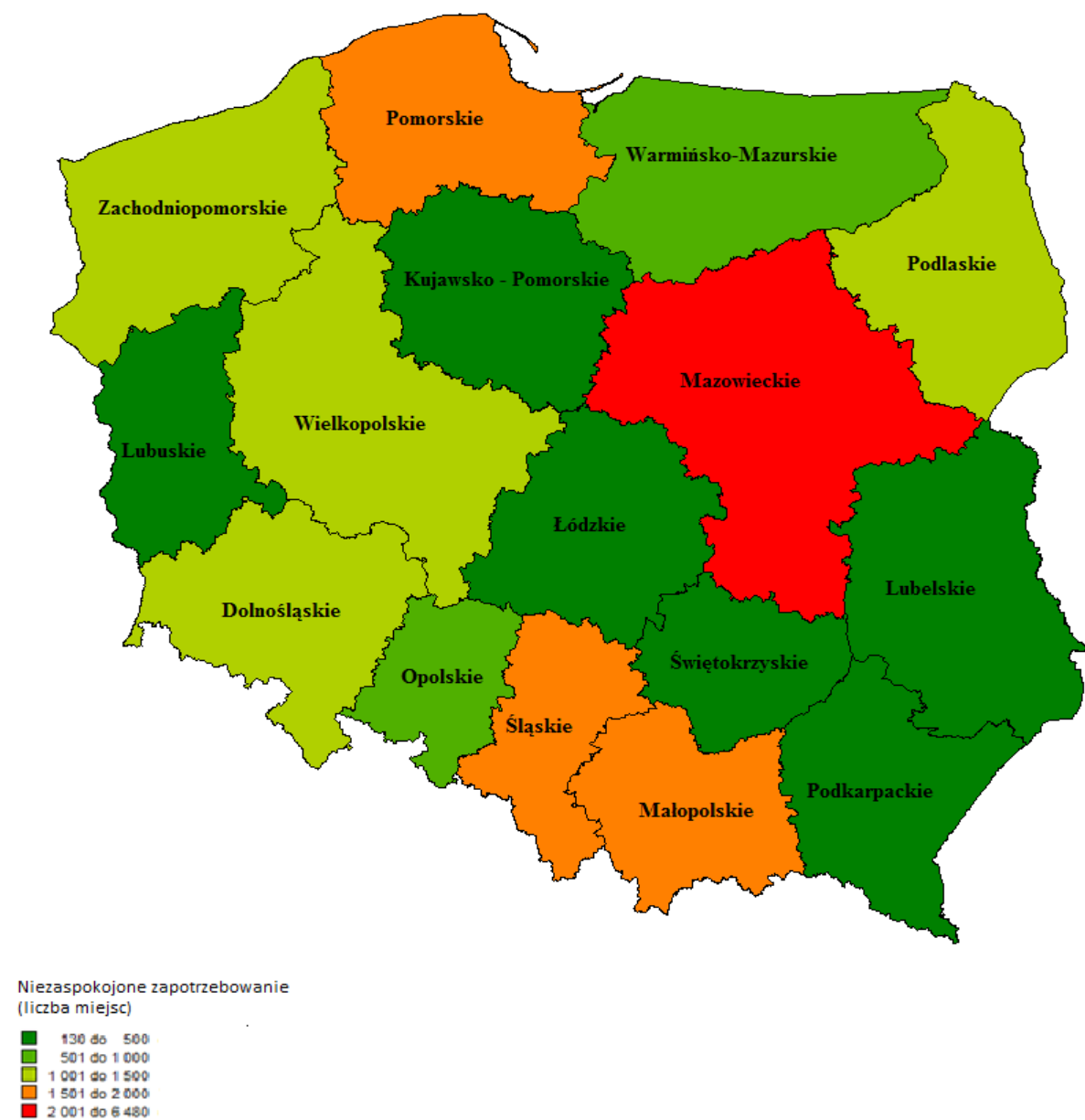
Biorąc pod uwagę liczbę dzieci przebywających w żłobkach i klubach dziecięcych wpisanych do rejestru żłobków i klubów dziecięcych, liczbę dzieci pod opieką dziennych opiekunów oraz niań, na koniec 2013 r. opieką objętych było ogółem ok. 5,7% wszystkich dzieci w wieku 0-3 lata. Oznacza to systematyczny wzrost w porównaniu do lat ubiegłych (w 2012 r. ok. 4,5%, a w 2010 r. tylko ok. 2,6% dzieci). Szacuje się, że w 2014 r. odsetek

dzieci objętych opieką wzrośnie do 6,2%. Osiągnięcie w kolejnym roku wyższego odsetka dzieci objętych opieką wymaga wzrostu liczby miejsc o ok. 4 tys.

Jednak na koniec 2013 r. tylko 160 gmin (tj. ok. 7 %) zadeklarowało potrzebę powstania nowych miejsc opieki – określając to zapotrzebowanie łącznie na ok. 19,8 tys. miejsc, z tego ok. 19,6 tys. miejsc w żłobkach, 108 w klubach dziecięcych oraz 43 miejsca u dziennych opiekunów. Relatywnie największe niezaspokojone zapotrzebowanie na miejsca w 2013 r. zgłoszone zostało przez gminy w województwie mazowieckim (ok. 6,5 tys. miejsc), pomorskim (ok. 1,8 tys. miejsc) oraz śląskim (ok. 1,7 tys. miejsc), a najmniejsze w województwie świętokrzyskim (131 miejsc), lubelskim (161 miejsc) oraz podkarpackim (269 miejsc). W relacji do już istniejących miejsc (ok. 56 tys.), niezaspokojone zapotrzebowanie (tj. liczba brakujących miejsc opieki – ponad 19,7 tys.) zadeklarowane przez gminy wynosi ogółem ok. 35% i jest najwyższe w województwie podlaskim (ok. 83%), mazowieckim (ok. 65%) i pomorskim (ok. 55%), a najmniejsze w województwie lubelskim (ok. 7%), podkarpackim i świętokrzyskim (ok. 11%) oraz łódzkim (ok. 12%).

Mapa 2. Niezaspokojone zapotrzebowanie na miejsca w żłobkach, klubach dziecięcych oraz u dziennych opiekunów wg województw wg stanu na koniec 2013 r.

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r.; analiza Departamentu Polityki Rodzinnej

1. Żłobki

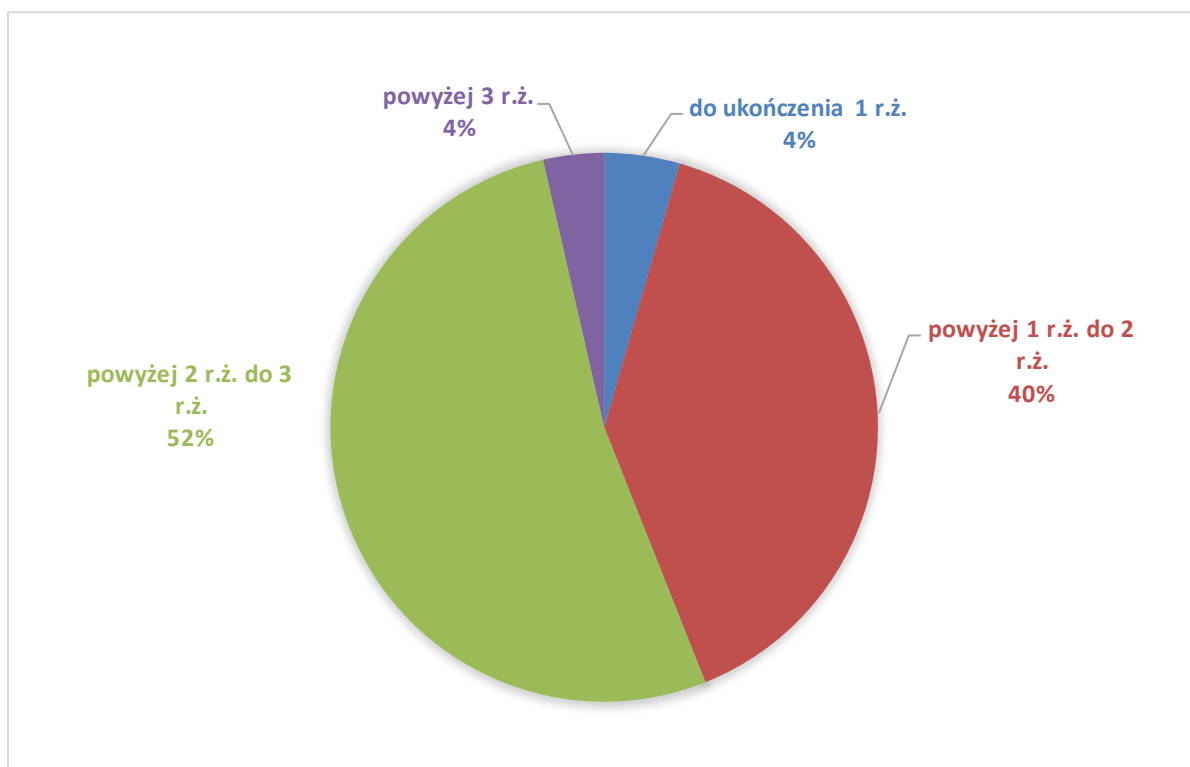
Na koniec grudnia 2013 r. w 387 gminach w Polsce funkcjonowały 1 243 żłobki wpisane do rejestru żłobków. Żłobki gminne w liczbie 443 stanowiły 36% ogółu żłobków, zaś żłobki niepubliczne – 64% (800 żłobków). Zatem w stosunku do 2012 r. zmieniła się relacja

pomiędzy żłobkami publicznymi i niepublicznymi – spadł udział żłobków tworzonych i prowadzonych przez gminy (w 2012 r. – 52% tj. 409; w 2013 r. – 34%, tj. 428), a wzrósł udział tworzonych i prowadzonych przez osoby fizyczne (w 2012 r. – 40%, tj. 317; w 2013 r. – 48%, tj. 600) oraz osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej (w 2012 r. – 8% tj. 65; w 2013 r. – 17 %, tj. 200). Jest to m.in. efekt stopniowego wzrostu wpisywanych do rejestru w trakcie 2013 roku żłobków niepublicznych utworzonych przed 2011 r., dla których termin zgłoszenia do rejestru upływał w kwietniu 2014 r.

Z 1 243 żłobków nieco ponad połowa (ok. 61%, tj. 753) otrzymywała dotację z budżetu gminy na dzieci objęte opieką (zgodnie z art. 60 ustawy). Oznacza to, że w porównaniu z 2012 r. kiedy dotację otrzymywały 583 żłobki, wzrosła liczba dotowanych żłobków (co jest związane ze wzrostem liczby tych instytucji), aczkolwiek spadł ich udział w ogólnej liczbie żłobków (z ok. 74% w 2012 r.).

Żłobki dysponowały w 2013 r. ok. 53 tys. miejsc opieki. Przebywało w nich najwięcej dzieci w wieku powyżej 2. roku życia do ukończenia 3. roku życia (ok. 52%), a najmniej w wieku do ukończenia 1. roku życia i powyżej 3. roku życia (po ok. 4%). Dzieci niepełnosprawne oraz wymagające szczególnej opieki stanowiły 1,3% wszystkich dzieci przebywających w żłobkach.

Wykres 4. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach wg wieku w 2013 r.

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r. (stan na 31 grudnia)

Na ostatni dzień grudnia 2013 r. w żłobkach otrzymujących dotację było zatrudnionych ok. 10,9 tys. osób, w tym ok. 5,9 tys. osób na stanowisku opiekuna (co stanowiło ok. 54% wszystkich zatrudnionych), a 816 osób na stanowisku pielęgniarki lub położnej (ok. 7% wszystkich zatrudnionych). Pozostałe osoby nie sprawowały opieki nad dziećmi, np. zajmowały się obsługą biurową. W 2012 r. w żłobkach otrzymujących dotację było zatrudnionych odpowiednio ok. 9,8 tys. osób, w tym ok. 5,0 tys. osób na stanowisku opiekuna (co stanowiło ok. 50% wszystkich zatrudnionych), a 754 osób na stanowisku pielęgniarki lub położnej (ok. 7,6% wszystkich zatrudnionych). Oznacza to, że w stosunku do 2012 r., w wyniku wzrostu liczby żłobków i miejsc opieki, wzrosła również liczba osób zatrudnionych, w tym na stanowisku opiekuna oraz na stanowisku pielęgniarki lub położnej. Jednocześnie struktura zatrudnienia pozostała zbliżona do tej z 2012 r., kiedy ok. 51% stanowili opiekunowie, a ok. 8% pielęgniarki lub położne.

Wzrost zatrudnienia pozytywnie wpłynął na standard wyznaczony ustawą, zgodnie z którym pod opieką opiekuna w żłobku może przebywać maksymalnie ośmioro dzieci. Na koniec 2013 r. przeciętna liczba dzieci przypadająca na 1 opiekuna (osobę zatrudnioną na stanowisku opiekuna oraz pielęgniarki lub położnej) wynosiła 6,3 dzieci, a w 2012 r. – 6,7 dzieci. Biorąc pod uwagę powyższy standard, sytuację tę należy ocenić pozytywnie.

Tabela 1. Informacja na temat funkcjonowania żłobków wg stanu na koniec 2013 r.

1.	Liczba żłobków na ostatni dzień okresu sprawozdawczego:	1 243
1.1.	utworzonych przez gminę	443
1.2.	utworzonych przez osobę fizyczną	600
1.3.	utworzonych przez osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej	200
2.	Liczba żłobków na ostatni dzień okresu sprawozdawczego otrzymujących dotację	753
3.	Liczba miejsc w instytucjach na ostatni dzień okresu sprawozdawczego	53 032
4.	Liczba osób zatrudnionych na ostatni dzień okresu sprawozdawczego, w tym:	10 946
4.1.	na stanowisku opiekuna	5 924
4.2.	na stanowisku pielęgniarki/położnej	816

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r.

2. Kluby dziecięce

Na koniec 2013 r. w 149 gminach w Polsce funkcjonowało 212 klubów dziecięcych wpisanych do rejestru klubów dziecięcych. Prawie wszystkie, bo aż ok. 94% (tj. 199) z nich utworzyły podmioty niepubliczne, z tego ok. 81% (tj. 171) osoby fizyczne, a ok. 13% (tj. 28) osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej. Jedynie ok. 6% (tj. 13) klubów dziecięcych utworzyły gminy, przy czym w ani jednym przypadku gminy nie zlecały prowadzenia klubu dziecięcego innym podmiotom. Zatem, w porównaniu do 2012 r. nie zaszły znaczące zmiany w strukturze podmiotów tworzących kluby dziecięce, kiedy ok. 10% klubów dziecięcych utworzyły gminy, ok. 79% osoby fizyczne i ok. 10% osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej.

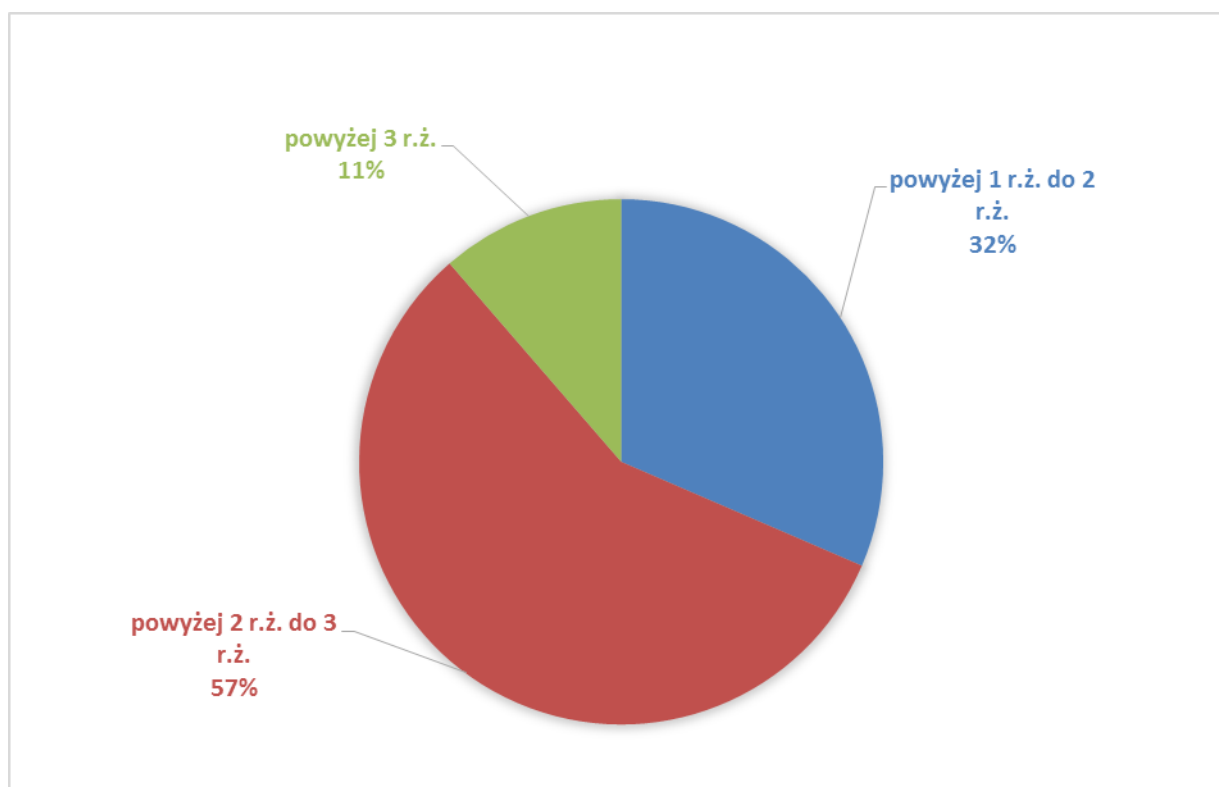
Z 212 klubów dziecięcych tylko ok. 24% (tj. 50) otrzymywało dotację z budżetu gminy na dzieci objęte opieką (zgodnie z art. 60 ustawy). Oznacza to, że w porównaniu z 2012 r. kiedy dotację otrzymywało 36 klubów dziecięcych, w 2013 r. wzrosła liczba dotowanych klubów dziecięcych, ale tak jak w przypadku żłobków, spadł ich udział w ogólnej liczbie klubów dziecięcych (w 2012 r. kluby dotowane z budżetu gminy stanowiły 34 %).

Kluby dziecięce dysponowały w 2013 r. 2,9 tys. miejsc opieki, co stanowiło jedynie ok. 5% wszystkich miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Tak jak w przypadku żłobków, na koniec 2013 r. w klubach dziecięcych przebywało najwięcej dzieci w wieku 2-3 lata (ok. 57%), a najmniej powyżej 3. roku życia (ok. 11%).

Dzieci niepełnosprawne oraz wymagające szczególnej opieki stanowiły 0,9% wszystkich dzieci przebywających w klubach dziecięcych.

Zwraca uwagę blisko trzykrotnie wyższy odsetek dzieci w wieku powyżej 3 lat wśród dzieci przebywających w klubach dziecięcych niż to miało miejsce w przypadku żłobków.

Wykres 5. Odsetek dzieci objętych opieką w klubach dziecięcych wg wieku w 2013 r.

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r. (stan na 31 grudnia)

Na ostatni dzień grudnia 2013 r. w klubach dziecięcych otrzymujących dotację było zatrudnionych ok. 178 osób, w tym ok. 110 osób na stanowisku opiekuna (co stanowiło ok. 62% wszystkich zatrudnionych), a 1 osoba na stanowisku pielęgniarki lub położnej (ok. 1% wszystkich zatrudnionych). Pozostałe osoby nie sprawowały opieki nad dziećmi, a były zatrudnione np. do obsługi biurowej. Oznacza to, że w stosunku do 2012 r., w wyniku wzrostu liczby klubów dziecięcych i miejsc opieki, wzrosła również liczba osób zatrudnionych, w tym na stanowisku opiekuna (w 2012 r. było bowiem zatrudnionych ogółem 115 osób, w tym 74 opiekunów którzy stanowili ok. 64% wszystkich zatrudnionych).

Wzrost zatrudnienia pozytywnie wpłynął na standard liczby opiekunów do liczby dzieci. Zgodnie z ustawą, pod opieką opiekuna w klubie dziecięcym może przebywać maksymalnie ośmioro dzieci. Na koniec 2013 r. przeciętna liczba dzieci przypadająca na 1 opiekuna (osobę zatrudnioną na stanowisku opiekuna, pielęgniarki lub położnej) w klubach dziecięcych wynosiła 6,3 dzieci (tak jak w żłobku), a w 2012 r. było 6,9 dzieci. Biorąc pod uwagę powyższy standard, sytuację tę należy ocenić pozytywnie.

Tabela 2. Informacja na temat funkcjonowania klubów dziecięcych wg stanu na koniec 2013 r.

1.	Liczba klubów dziecięcych na ostatni dzień okresu sprawozdawczego:	212
1.1.	utworzonych przez gminę, w tym:	13
1.2.	utworzonych przez osobę fizyczną	171
1.3.	utworzonych przez osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej	28
2.	Liczba klubów dziecięcych na ostatni dzień okresu sprawozdawczego otrzymujących dotację	50
3.	Liczba miejsc w instytucjach na ostatni dzień okresu sprawozdawczego	2 890
4.	Liczba osób zatrudnionych na ostatni dzień okresu sprawozdawczego, w tym:	178
4.1	na stanowisku opiekuna	110
4.2	na stanowisku pielęgniarki/położnej	1

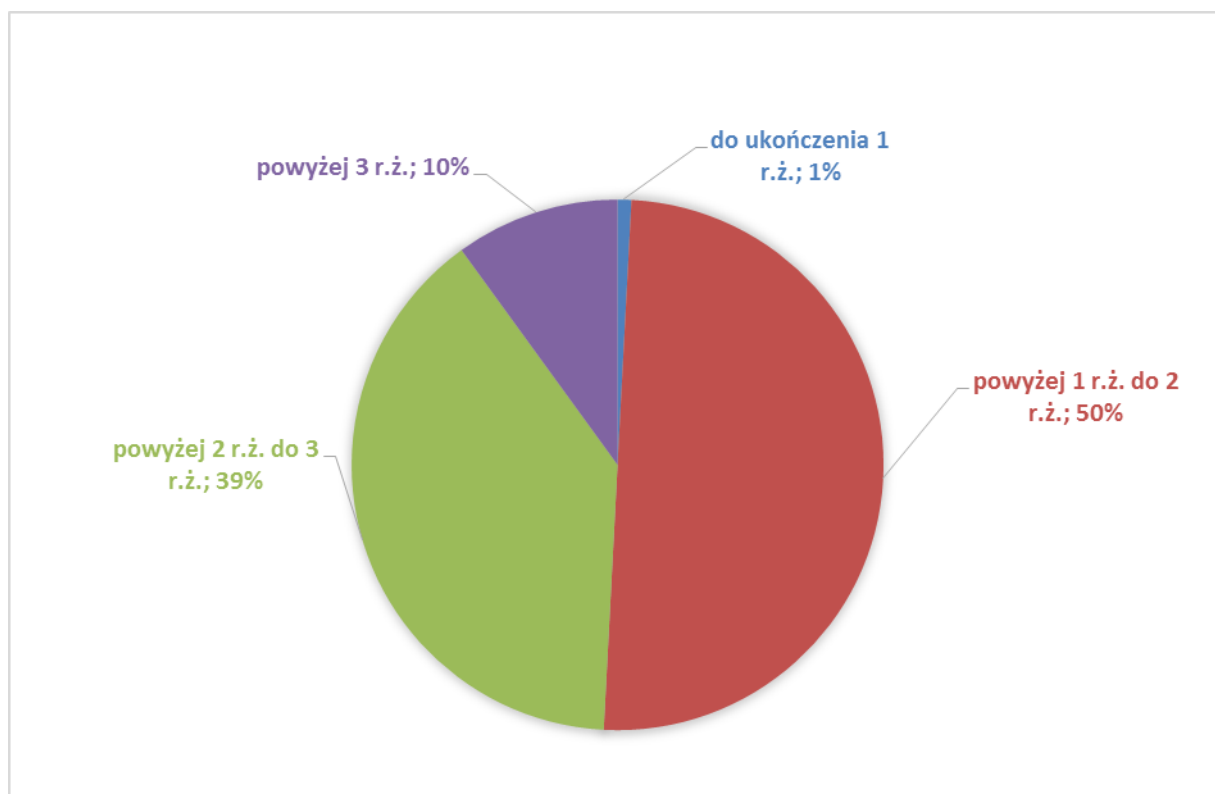
Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r.

3. Dzienni opiekunowie

Dzienni opiekunowie (w liczbie 56 osób) byli zatrudnieni w 16 gminach (najwięcej w Warszawie – 14) i sprawowali opiekę nad 120 dziećmi. Oznacza to, że w porównaniu do 2012 r. liczba dziennych opiekunów wzrosła o 87% (z 30 osób), liczba gmin zatrudniających dziennych opiekunów wzrosła o 100% (z 8 gmin), a liczba dzieci pod opieką dziennych opiekunów wzrosła o 52% (z 79 dzieci). Tak, jak w przypadku żłobków oraz klubów dziecięcych najwięcej dzieci przebywających pod opieką dziennych opiekunów było w wieku 2-3 lata (60 dzieci, tj. ok. 50%). Najmniej dzieci znajdujących się pod opieką dziennego opiekuna miało poniżej 1. roku życia (1 dziecko, tj. ok. 1%) i powyżej 3. roku życia (12 dzieci, tj. ok. 10%). Dzieci niepełnosprawne oraz wymagające szczególnej opieki stanowiły 4% wszystkich dzieci przebywających pod opieką dziennych opiekunów (5 dzieci).

Przeciętna liczba dzieci przypadająca na 1 dziennego opiekuna w 2013 r. była niższa niż w 2012 r. i wynosiła 2,1 dzieci (wcześniej 3 dzieci). Biorąc pod uwagę standard wyznaczony ustawą, zgodnie z którym pod opieką dziennego opiekuna może przebywać maksymalnie pięcioro dzieci, sytuację tę należy ocenić pozytywnie.

Wykres 6. Odsetek dzieci objętych opieką przez dziennych opiekunów wg wieku dzieci w 2013 r.

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za II półrocze 2013 r. (stan na 31 grudnia)

4. Nianie

Na koniec 2013 r. do ubezpieczenia zdrowotnego zgłoszonych było ogółem ok. 9,1 tys. osób. Przeważającą większość stanowiły kobiety (ok. 8,8 tys. osób, czyli ok. 97%). Najwięcej osób było w wieku 55–59 lat (2 374 osoby, w tym 2 281 kobiet) i 50-54 lata (1 911 osób, w tym 1 869 kobiet). Natomiast najmniej liczną grupę stanowiły osoby w wieku 19 lat i mniej (18 osób, gdzie 100% stanowiły kobiety) oraz 65 lat i więcej (210 osób, w tym 189 kobiet).

Wydatki budżetu państwa na ich składki na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i wypadkowe) oraz na ubezpieczenie zdrowotne wyniosły w 2013 r. 48,9 mln zł.

5. Wydatki na realizację zadań wynikających z ustawy

Zgodnie z art. 60 ustawy podmioty prowadzące żłobek lub klub dziecięcy mogą otrzymać na każde dziecko objęte opieką w żłobku, dotację celową z budżetu gminy. Wysokość i zasady ustalania dotacji celowej określa rada gminy w drodze uchwały. Ustawa nie nakłada obowiązku podjęcia takiej uchwały, pozostawiając gminie swobodę w tym zakresie, która w dużej mierze zależy od posiadanych przez nią zasobów i konieczności zaspokojenia potrzeb społeczności w zakresie dostępności miejsc w tego typu instytucjach.

Natomiast art. 62 ustawy nakłada na ministra właściwego do spraw rodziny obowiązek opracowywania resortowych i rządowych programów rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. W wyniku wspomnianej wcześniej nowelizacji ustawą z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz niektórych innych ustaw zmniejszono wkład własny gminy z 50% do 20% kosztów realizacji zadania przy ubieganiu się o środki finansowe z budżetu państwa na utworzenie i funkcjonowanie instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (art. 62 ust. 4).

Przeciętny miesięczny koszt związany z pobytem dziecka (na który składają się koszty bezpośrednie m.in. wynagrodzenia osób sprawujących opiekę nad dziećmi oraz koszty pośrednie m.in. koszty administracyjne) i koszty związane z wyżywieniem (koszt m.in. artykułów żywnościowych, wynagrodzenia kucharki lub intendenta) w przeliczeniu na 1 miejsce w skali 2013 r. wynosił **958 zł** w żłobku², w tym **660 zł** ponosiły gminy, a **297 zł** ponosili rodzice. W klubie dziecięcym³ koszty te wynosiły odpowiednio **513 zł**, **239 zł** i **274 zł**. Należy zwrócić uwagę, że jeżeli wziąć pod uwagę tylko dane za II półrocze 2013 r., to ww. przeciętne wartości wynosiły:

- **972 zł** w żłobku, w tym:
  - **683 zł** ponosiły gminy,
  - **289 zł** ponosili rodzice
- **550 zł** w klubie dziecięcym, w tym:
  - **261 zł** ponosiły gminy,
  - **289 zł** ponosili rodzice.

---

² W żłobkach wpisanych do rejestru żłobków utworzonych i/lub prowadzonych przez gminę oraz w żłobkach otrzymujących dotację na podstawie art. 60.

³ W klubach dziecięcych wpisanych do rejestru klubów dziecięcych utworzonych i/lub prowadzonych przez gminę oraz w klubach dziecięcych otrzymujących dotację na podstawie art. 60.

W przypadku poszczególnych województw przeciętny miesięczny koszt pobytu i wyżywienia w przeliczeniu na 1 miejsce w skali 2013 r. wahał się w złotych od 753 zł (woj. warmińsko-mazurskie) do 1 192 zł (woj. mazowieckie), koszt ponoszony przez gminy wahał się od 490 zł (woj. zachodniopomorskie) do 847 zł (woj. śląskie), a koszt ponoszony przez rodziców – od 201 zł (woj. podlaskie) do 429 zł (woj. mazowieckie).

W klubach dziecięcych ogółem przeciętny miesięczny koszt związany z pobytem dziecka i wyżywieniem w przeliczeniu na 1 miejsce w skali 2013 r. wahał się od 342 zł (woj. opolskie) do 696 zł (woj. świętokrzyskie), koszt ponoszony przez gminy wahał się od 72 zł (woj. warmińsko-mazurskie) do 655 zł (woj. świętokrzyskie), a koszt ponoszony przez rodziców od 42 zł (woj. świętokrzyskie) do 463 zł (woj. zachodnio-pomorskie).

Biorąc pod uwagę dane tylko za II półrocze 2013 r. przeciętny miesięczny koszt związany z pobytem i wyżywieniem w przeliczeniu na 1 miejsce wahał się od 274 zł (woj. lubelskie) do 1 003 zł (woj. świętokrzyskie), koszt ponoszony przez gminy wahał się od 32 zł (woj. warmińsko-mazurskie) do 975 zł (woj. świętokrzyskie), a koszt ponoszony przez rodziców od 28 zł (woj. świętokrzyskie) do 498 zł (woj. zachodniopomorskie).

Tabela 3. Przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci w instytucjach ponoszone przez rodziców i gminy wg województw w 2013 r.

Lp.	Województwa	Przeciętne miesięczne koszty związane z pobytem i wyżywieniem dziecka w instytucji					
		żłobki			kluby dziecięce		
		ogółem	gmina	rodzice	ogółem	gmina	rodzice
1	dolnośląskie	808	560	249	426	164	262
2	kujawsko-pomorskie	907	659	248	616	308	308
3	lubelskie	791	588	202	0	0	0
4	lubuskie	950	679	271	481	248	234
5	łódzkie	892	667	226	520	406	115
6	małopolskie	914	644	270	510	146	365
7	mazowieckie	1 192	763	429	452	218	234
8	opolskie	979	658	321	342	152	190
9	podkarpackie	847	568	279	0	0	0
10	podlaskie	830	629	201	600	150	450
11	pomorskie	979	554	425	423	135	288
12	śląskie	1 107	847	260	602	341	261
13	świętokrzyskie	1 008	678	330	696	655	42
14	warmińsko-mazurskie	753	783	269	535	72	463
15	wielkopolskie	999	692	308	596	236	360
16	zachodniopomorskie	861	490	371	626	179	447
	Polska	958	660	297	513	239	274

Źródło: Analiza własna (szacunek) na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za I i II półrocze 2013 r.

Tabela 4. Przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci w instytucjach ponoszone przez rodziców i gminy wg województw w 2013 r. (struktura procentowa kosztów ponoszonych przez gminę i kosztów ponoszonych przez rodziców)

Lp.	Województwa	Struktura procentowa przeciętnych miesięcznych kosztów ponoszonych przez gminę i kosztów ponoszonych przez rodziców					
		żłobki			kluby dziecięce		
		ogółem	gmina	rodzice	ogółem	gmina	rodzice
1	dolnośląskie	100,00%	69,23%	30,77%	100,00%	38,45%	61,55%
2	kujawsko-pomorskie	100,00%	72,67%	27,33%	100,00%	49,99%	50,01%
3	lubelskie	100,00%	74,40%	25,60%	-	-	-
4	lubuskie	100,00%	71,43%	28,57%	100,00%	51,49%	48,51%
5	łódzkie	100,00%	74,71%	25,29%	100,00%	77,96%	22,04%
6	małopolskie	100,00%	70,49%	29,51%	100,00%	28,53%	71,47%
7	mazowieckie	100,00%	64,01%	35,99%	100,00%	48,28%	51,72%
8	opolskie	100,00%	67,21%	32,79%	100,00%	44,50%	55,50%
9	podkarpackie	100,00%	67,03%	32,97%	-	-	-
10	podlaskie	100,00%	75,75%	24,25%	100,00%	25,00%	75,00%
11	pomorskie	100,00%	56,57%	43,43%	100,00%	31,83%	68,17%
12	śląskie	100,00%	76,49%	23,51%	100,00%	56,59%	43,41%
13	świętokrzyskie	100,00%	67,23%	32,77%	100,00%	94,01%	5,99%
14	warmińsko-mazurskie	100,00%	64,22%	35,78%	100,00%	13,48%	86,52%
15	wielkopolskie	100,00%	69,20%	30,80%	100,00%	39,56%	60,44%
16	zachodniopomorskie	100,00%	56,89%	43,11%	100,00%	28,62%	71,38%
	Polska	100,00%	68,96%	31,04%	100,00%	46,53%	53,47%

Źródło: Analiza własna (szacunek) na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za I i II półrocze 2013 r.

W 2013 r., w stosunku do 2012 r., zmniejszyły się przeciętne miesięczne koszty w żłobkach i klubach dziecięcych ponoszone przez gminy i rodziców. W żłobkach zmniejszyły się one ogółem o 57 zł (ponoszone przez gminy o 44 zł, a przez rodziców o 14 zł), a w klubach dziecięcych o 21 zł (ponoszone przez gminy o 17 zł, a przez rodziców o 4 zł). Przy czym, tak jak w 2012 r., analizując przedstawione dane dotyczące przeciętnych kosztów związanych z pobytem i wyżywieniem dziecka w instytucjach opieki w skali roku, należy mieć na uwadze, że są to koszty przeciętne obejmujące dwa półroczne okresy sprawozdawcze, w czasie których zmieniły się m.in. liczba gmin, w których funkcjonowały instytucje opieki lub które partycypowały w kosztach ponoszonych przez instytucje niepubliczne (przekazywały dotację celową), liczba instytucji oraz miejsc. Są to zatem dwa odmienne okresy, co wpływa na wysokość przeciętnych miesięcznych kosztów w całym roku. Dodatkowo należy uwzględnić różnice między żłobkiem a klubem dziecięcym, które dotyczą czasu pracy, liczby dzieci, które mogą być objęte opieką oraz kwestii związanych z wyżywieniem.

Z danych dotyczących dziennych opiekunów wynika, że przeciętne miesięczne wydatki na wynagrodzenia na 1 dziennego opiekuna w skali całego 2013 r. wynosiły 1 525 zł, natomiast w samym II półroczu wynagrodzenie to wyniosło 1 601 zł. W skali całego 2013 r. przeciętne miesięczne koszty związane z pobytem dziecka pod opieką dziennego opiekuna, na które składają się koszty związane z pobytem dziecka i wyżywieniem na 1 dziecko wynosiły 919 zł (164 zł – rodzice, 755 zł – gmina), a w samym II półroczu koszty te wyniosły średnio 1 047 zł (167 zł – rodzice, 880 zł – gmina). W II półroczu 2013 r. wynagrodzenia oraz przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci pod opieką dziennego opiekuna były wyższe niż przeciętnie w całym roku i zbliżyły się do kosztów ponoszonych w związku z pobytem dziecka w żłobku, aczkolwiek były one niższe dla rodziców. Należy jednak mieć na uwadze, że opieka sprawowana przez dziennego opiekuna jest bardziej zindywidualizowana ze względu na czas pracy i liczbę dzieci pozostających pod jego opieką: pod opieką dziennego opiekuna pozostawać może maksymalnie pięcioro dzieci, a w żłobku oraz klubie dziecięcym - maksymalnie ośmioro. Ponadto, czas pracy dziennego opiekuna zależy od umowy, którą podpisuje z gminą lub osobą prawną lub nieposiadającą osobowości prawnej, w żłobku dzieci mogą przebywać maksymalnie 10 godzin, a w klubie dziecięcym maksymalnie 5 godzin. Dodatkowo, w niektórych przypadkach w wydatkach na wynagrodzenia partycypowały środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Ponadto, należy zauważyć, że dane te pomimo ciągłego wzrostu nadal dotyczą niewielkiej liczby dziennych opiekunów (30 osób na koniec 2012 r. i 56 osób na koniec 2013 r.), którzy sprawowali opiekę nad odpowiednio 79 i 120 dziećmi – jeśli chodzi o skalę, nie są to dane porównywalne z danymi dotyczącymi żłobków i klubów dziecięcych.

Tabela 5. Przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci pod opieką dziennych opiekunów ponoszone przez rodziców i gminy w 2013 r.

Lp.	Wyszczególnienie	w zł
1.	Przeciętne miesięczne wydatki na wynagrodzenia na 1 opiekuna	1 563
2.	Przeciętne miesięczne koszty związane z pobytem dziecka pod opieką dziennego opiekuna na 1 dziecko, z tego:	919
2.1.	ponoszone przez rodziców	164
2.2.	ponoszone przez gminę	755

Źródło: Analiza własna (szacunek) na podstawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 za I i II półrocze 2013 r.

5.1. Wydatki budżetu państwa i samorządu gminnego

W 2013 r. na dofinansowanie zadań gmin z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w ramach dwóch edycji Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH” uruchomiono ok. 70,4 mln zł (część 83 – Rezerwy celowe, poz. 58). W ramach programu dofinansowywane były działania na rzecz rozwoju i utrzymania infrastruktury opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 skierowane do różnych grup podmiotów. W pierwszej edycji o dotacje mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego z przeznaczeniem na tworzenie miejsc opieki, organizację miejsc opieki u dziennego opiekuna oraz zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki utworzonych od dnia wejścia w życie ustawy. Natomiast w drugiej edycji o dofinansowanie mogły ubiegać się podmioty niepubliczne: osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Środki z dotacji mogły być przeznaczone na zapewnienie funkcjonowania utworzonych w 2013 r. miejsc opieki w żłobku lub w klubie dziecięcym lub na organizację w 2013 r. nowych miejsc opieki u dziennych opiekunów oraz zapewnienie funkcjonowania tych miejsc.

Poza środkami wykorzystanymi w trybie programu „MALUCH”, ze środków rezerwy celowej (część 83 – Rezerwy celowe, poz. 58) dodatkowo uruchomiono 29,1 mln zł na dofinansowanie wydatków bieżących gmin związanych z utrzymaniem miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Łącznie na zadania związane z dofinansowaniem tworzenia i funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w istniejących formach, na wniosek Ministra Pracy i Polityki Społecznej uruchomiono z budżetu państwa kwotę rezerwy celowej w poz. 58 w wysokości 99,5 mln zł.

W 2012 r. wydatki gmin (zarówno środki własne gmin, jak i środki z budżetu państwa) na instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 wyniosły **508,2 mln zł**, podczas gdy w 2013 r. już **565,2 mln zł**, z tego 559,5 mln zł na żłobki, 4,8 mln zł na kluby dziecięce oraz ok. 1 mln zł na dziennych opiekunów.

5.2. Resortowy program rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH”

Program „MALUCH” jest realizowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej od 2011 r. Celem Programu jest realizacja polityki rodzinnej rządu odnoszącej się do wspierania rodziny w działaniach opiekuńczych nad małymi dziećmi przez:

- stworzenie warunków dla rozwoju zróżnicowanych instytucji opiekuńczo – edukacyjnych dla dzieci w wieku do lat 3,
- poprawę standardów funkcjonowania instytucji opieki nad małymi dziećmi,
- umożliwienie rodzicom i opiekunom dzieci podjęcie aktywności zawodowej,
- wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu instytucji opiekuńczo – edukacyjnych dla małych dzieci, zgodnie z potrzebami lokalnej społeczności,
- zapewnienie każdemu potrzebującemu małemu dziecku miejsca w instytucji opieki do czasu osiągnięcia poziomu rozwoju i umiejętności niezbędnych do edukacji przedszkolnej.

Na Program „MALUCH” w 2013 r. przeznaczono w ustawie budżetowej kwotę 90 mln zł. W 2013 r. miały miejsce dwie edycje programu:

- „MALUCH 2013” – edycja 1,
- „MALUCH 2013” – edycja 2.

Edycja 1 konkursu „MALUCH 2013” adresowana była do jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego, w których istniała potrzeba rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, ze względu na niezaspokojone potrzeby społeczności lokalnych w zakresie dostępności miejsc w tego typu instytucjach. Na konkurs „MALUCH 2013 – edycja 1” Minister Pracy i Polityki Społecznej przeznaczył kwotę 40 mln zł, która została następnie zwiększona do ok. 51 mln zł. Środki mogły być przeznaczone na:

- utworzenie przez gminę, z udziałem środków z Programu „MALUCH”, nowych miejsc w instytucjach opieki nad małymi dziećmi oraz zapewnienie ich funkcjonowania,
- zapewnienie funkcjonowania nowych miejsc w instytucji opieki nad małymi dziećmi, utworzonych przez gminę w 2013 r. bez udziału środków z programu „MALUCH”,
- zapewnienie funkcjonowania miejsc w instytucjach opieki nad małymi dziećmi, utworzonych przez gminę w latach 2011 – 2012.

Ze środków przekazanych w ramach Programu „MALUCH 2013 – edycja 1” gminy zadeklarowały powstanie w żłobkach 2 333 nowych miejsc opieki w latach 2013–2014, zaś liczba wszystkich miejsc opieki zaakceptowana do dofinansowania wyniosła 6 979, z tego 6 647 w żłobkach, 272 w klubach dziecięcych i 60 u dziennych opiekunów. Podział tych miejsc w przekroju geograficznym pokazuje poniższa tabela.

Tabela 6. Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji pierwszej edycji konkursu „MALUCH 2013” w poszczególnych województwach

Lp.	Województwo	Żłobek	Klub dziecięcy	Dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	551	0	15	566
2	kujawsko-pomorskie	405	20	0	425
3	lubelskie	402	24	2	428
4	lubuskie	20	25	0	45
5	łódzkie	105	0	17	122
6	małopolskie	839	41	0	880
7	mazowieckie	807	5	0	812
8	opolskie	180	0	0	180
9	podkarpackie	653	0	0	653
10	podlaskie	126	0	0	126
11	pomorskie	262	48	0	310
12	śląskie	1031	48	0	1079
13	świętokrzyskie	265	8	0	273
14	warmińsko-mazurskie	164	16	20	200
15	wielkopolskie	511	22	6	539
16	zachodniopomorskie	326	15	0	341
	POLSKA OGÓLEM	6 647	272	60	6 979

Absorpcja przyznanych w ramach dotacji środków (udział wykorzystanej dotacji w stosunku do dotacji przyznanej na podstawie decyzji Ministra Finansów) wyniosła 88,3%. Niepełne wykorzystanie to efekt m. in.: oszczędności przetargowych, niższe niż planowano koszty realizacji zadań, itp.

Edycja 2 konkursu „MALUCH 2013” była adresowana do niegminnych instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, prowadzonych przez osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Realizacja tej edycji była możliwa dzięki ustawie z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz niektórych innych ustaw, która rozszerzyła o podmioty niegminne katalog instytucji mogących korzystać z dotacji.

Na konkurs „MALUCH 2013 – edycja 2” Minister Pracy i Polityki Społecznej przeznaczył kwotę 20 mln zł z możliwością jej zwiększenia. Biorąc pod uwagę relatywnie wyższe na rynku ceny za usługi niepublicznych instytucji opieki nad dzieckiem niż instytucji publicznych, środki finansowe drugiej edycji konkursu zostały przeznaczone na zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w instytucjach niepublicznych,

w trybie obniżenia opłat rodziców o kwotę przekazanej dotacji. Na konkurs wpłynęło ok. 330 ofert na dotacje na kwotę ponad 30 mln zł. Do dofinansowania zakwalifikowano 253 oferty pochodzące od 200 podmiotów, które dotyczyły powstania 6 679 miejsc opieki w 2013 r. w 149 gminach na kwotę 19,2 mln zł. Faktyczna realizacja tych deklaracji wyniosła jednak 2 613 miejsc w żłobkach, w klubach dziecięcych 327 miejsc i u dziennych opiekunów 60 miejsc. Przyczyną rozbieżności między deklaracją oferentów, a wykonaniem był przede wszystkim krótki okres realizacji zadań rozliczanych z dotacji do końca 2013 r. – nowelizacja ustawy weszła w życie w lipcu 2013 r., zaś umowy dotyczące organizacji nowych miejsc opieki można było podpisywać, po zakończeniu procedury konkursowej wyłaniania beneficjentów i procedury przekazywania środków z Ministerstwa Finansów do wojewodów, w okresie październik – listopad. Na etapie podpisywania umów wystąpiły problemy w uzgodnieniu z beneficjentami warunków udzielania dotacji, a zwłaszcza zabezpieczeń dotacji przez podmioty niepubliczne.

Tabela 7. Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji drugiej edycji konkursu „MALUCH 2013” w poszczególnych województwach

Lp.	Województwo	Żłobek	Klub dziecięcy	Dzienny opiekun	RAZEM
1	dolnośląskie	88	0	0	88
2	kujawsko-pomorskie	14	0	0	14
3	lubelskie	64	8	0	72
4	lubuskie	65	16	0	81
5	łódzkie	31	0	0	31
6	małopolskie	151	45	0	196
7	mazowieckie	528	27	30	585
8	opolskie	84	0	0	84
9	podkarpackie	84	26	0	110
10	podlaskie	12	50	0	62
11	pomorskie	842	81	0	923
12	śląskie	328	25	30	383
13	świętokrzyskie	60	0	0	60
14	warmińsko-mazurskie	25	0	0	25
15	wielkopolskie	212	24	0	236
16	zachodniopomorskie	25	25	0	50
	POLSKA OGÓLEM	2 613	327	60	3 000

Druga edycja konkursu „MALUCH 2013” była skierowana po raz pierwszy do podmiotów niegminnych. W oparciu o dane zamieszczone w powyższej tabeli można zauważyć, że najwięcej miejsc zostało dofinansowanych w województwie pomorskim i mazowieckim.

Tabela 8. Program MALUCH w 2013 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Razem	żłobki	kluby dziecięce	dzienny opiekun
1.	Liczba gmin, w których przyznano dotację na tworzenie i zapewnienie funkcjonowania miejsc opieki z Programu MALUCH w 2013 r., z tego:	227 *	177	39	63
1.1.	MALUCH 2013 (edycja 1)	113 *	105	12	7
1.2.	MALUCH 2013 (edycja 2)	149 *	94	28	56
2.	Liczba zadań zatwierdzonych do dofinansowania, z tego:	434	368	40	26
2.1.	MALUCH 2013 (edycja 1)	247	225	16	6
2.2.	MALUCH 2013 (edycja 2)	187	143	24	20
3.	Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji zadania, z tego:	9 979	9 260	599	120
3.1.	MALUCH 2013 (edycja 1)	6 979	6 647	272	60
3.2.	MALUCH 2013 (edycja 2)	3 000	2 613	327	60
4.	Liczba nowych miejsc utworzonych w latach 2011 - 2013 z programu MALUCH	9 212	8 660	517	35
5.	Liczba miejsc w żłobkach w 2010 r. ***	32 514	x	x	x
6.	Wpływ programu MALUCH na przyrost miejsc opieki nad małymi dziećmi (w.4 / w.6 x 100 %)	28,3%	x	x	x
7.	Niezaspokojone zapotrzebowanie na miejsca w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 ****	19 740	19 632	108	43
8.	Wpływ programu MALUCH na zaspokojenie zapotrzebowania na miejsca w instytucjach opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (w.4 / w.8 x 100 %)	23,4%	x	x	x

* wartości w zakresie liczby gmin nie sumują się, ujęto ogółem gminy w których co najmniej jedna instytucja została zakwalifikowana do dofinansowania w ramach konkursu MALUCH 2013.

*** dane GUS

**** na podstawie danych ze sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3

Realizacja programu „MALUCH” od początku jego funkcjonowania w znaczącym stopniu wpłynęła na stopień zaspokojenia potrzeb na miejsca opieki dla dzieci w wieku do lat 3. Oprócz bezpośredniego wzrostu liczby miejsc opieki powstających z udziałem programu, jego efektem jest utrzymanie istniejących miejsc opieki dzięki dofinansowaniu do kosztów funkcjonowania tych miejsc.

Z danych wynika, że z ogólnego przyrostu w latach 2010-2013 liczby miejsc opieki nad małymi dziećmi wynoszącego ok. 24 tys., ponad 28% (9 212 miejsc) powstało i funkcjonuje dzięki środkom z programu MALUCH”, a ich liczba systematycznie rośnie

z roku na rok. Głównym beneficjentem środków w ramach programu są instytucje żłobkowe - powstaje w nich najwięcej nowych miejsc opieki.

Tabela 9. Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji programu „MALUCH” w 2013 r. w poszczególnych województwach (pierwsza i druga edycja razem)

Lp.	Województwo	Liczba miejsc opieki	Liczba miejsc opieki (%)
1	dolnośląskie	654	6,55%
2	kujawsko-pomorskie	439	4,40%
3	lubelskie	500	5,01%
4	lubuskie	126	1,26%
5	łódzkie	153	1,53%
6	małopolskie	1 076	10,78%
7	mazowieckie	1 397	14,00%
8	opolskie	264	2,65%
9	podkarpackie	763	7,65%
10	podlaskie	188	1,88%
11	pomorskie	1 233	12,36%
12	śląskie	1 462	14,65%
13	świętokrzyskie	333	3,34%
14	warmińsko-mazurskie	225	2,25%
15	wielkopolskie	775	7,77%
16	zachodniopomorskie	391	3,92%
	POLSKA OGÓLEM	9 979	100,00%

W 2013 r. najwięcej miejsc w ramach programu „Maluch” zostało dofinansowanych w województwach: śląskim (1 462 miejsca opieki) oraz mazowieckim (1 397 miejsc opieki).

5.3. Środki UE z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego (DWF) w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (MPIPS), który pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej (IP) dla Działania 1.5 „Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego” w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, w 2013 r. kontynuował procedurę negocjacji i podpisywania umów o dofinansowanie projektów wyłonionych do dofinansowania w ramach konkursów przeprowadzonych w 2012 r. (nr DWF_1.5_1_2012 oraz DWF_1.5_2_2012 pt.: „Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego”). Dofinansowanie mogły otrzymać projekty mające na celu:

- 1) wdrażanie i upowszechnianie rozwiązań służących godzeniu życia zawodowego i rodzinnego oraz wspierające powrót do pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dzieci poprzez:
  - a) wsparcie tworzenia i funkcjonowania żłobków oraz klubów dziecięcych, zgodnie z ustawą,
  - b) wsparcie usług świadczonych przez dziennego opiekuna, zgodnie z ustawą;
- 2) upowszechnianie idei równych szans, w tym m.in. przez organizowanie ogólnopolskich kampanii informacyjno-promocyjnych z wykorzystaniem dostępnych środków masowego przekazu oraz nowoczesnych metod komunikacji, identyfikację i promocję najlepszych praktyk oraz prowadzenie działalności informacyjno-doradczej w obszarze równego dostępu do zatrudnienia przez kampanie informacyjno-promocyjne.

Przedmiotowe konkursy były komplementarne z resortowym programem „MALUCH” – dodatkowo premiowane były projekty zakładające wsparcie dla działań realizowanych lub zakładanych do realizacji w programie „MALUCH”, którego zadaniem było ułatwienie jednostkom samorządu terytorialnego tworzenia nowych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w zakresie finansowania niezbędnej do tego celu infrastruktury, w szczególności prac adaptacyjnych w budynkach przeznaczonych na organizację miejsc opieki czy też budowę lub zakup nowych budynków. Jednocześnie, w ramach Działania 1.5 PO KL środki przeznaczane są na bieżące funkcjonowanie nowo powstałych placówek lub oddziałów.

Grupę docelową projektów składanych w odpowiedzi na przedmiotowe konkursy stanowiły osoby powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i/lub wychowaniem dzieci oraz pracodawcy.

W ramach konkursu nr DWF_1.5_1_2012, do dnia 31 grudnia 2013 r. podpisano 121 umów o dofinansowanie projektów na kwotę 129 508 054,46 zł (wkład publiczny wraz z jednostkami samorządu terytorialnego). W ramach przedmiotowych projektów rozwiązano 5 umów na kwotę 4 288 293,43 zł i zakończył się okres realizacji 4 projektów na kwotę 2 794 813,23 PLN. Zakończono etap podpisywania umów.

W ramach konkursu nr DWF_1.5_2_2012, do dnia 31 grudnia 2013 r. zostało podpisanych 96 umów o dofinansowanie realizacji projektów na kwotę kontraktacji o wartości 82 125 454,64 PLN. Jednocześnie w ramach niniejszego konkursu została zwiększona alokacja o kwotę 37 665 136,69 PLN, na co Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym Kapitał Ludzki wyraziła zgodę w dniu 28 czerwca 2013 r. Mając na uwadze powyższe oraz w związku z oszczędnościami wygenerowanymi w ramach konkursu nr DWF_1.5_1_2012 pt. „Wspieranie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego” na kwotę 21 147 292,64 PLN, podjęto negocjacje z kolejnymi Wnioskodawcami, których projekty zostały rekomendowane do dofinansowania, lecz z powodu braku środków nie były wcześniej negocjowane.

Łączna liczba placówek planowanych do utworzenia w ramach Działania 1.5 PO KL to 310 żłobków, 35 klubów dziecięcych oraz 47 instytucji dziennego opiekuna a wsparciem zostanie objętych 8 648 uczestników.

Do dnia 31 grudnia 2013 r. działalność rozpoczęło:

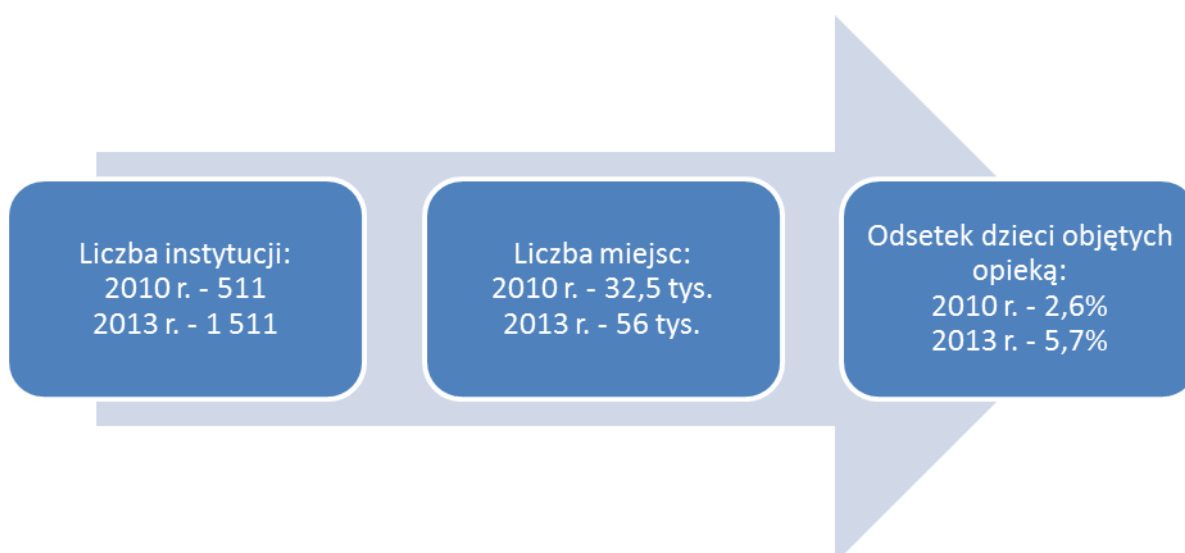
- 235 żłobków (w tym: 10 w woj. dolnośląskim, 12 – woj. kujawsko-pomorskim, 8 – woj. lubelskim, 4 – woj. lubuskim, 5 – woj. łódzkim, 26 – woj. małopolskim, 28 – woj. mazowieckim, 3 – woj. opolskim, 8 – woj. podkarpackim, 5 – woj. podlaskim, 71 – woj. pomorskim, 12 – woj. śląskim, 11 – woj. świętokrzyskim, 5 – woj. warmińsko-mazurskim, 25 – woj. wielkopolskim, 2 – woj. zachodniopomorskim),
- 25 klubów dziecięcych (w tym: 2 w woj. kujawsko-pomorskim, 2 – woj. lubelskim, 1 – woj. łódzkim, 3 – woj. małopolskim, 1 – woj. mazowieckim, 2 – woj. podlaskim, 2 – pomorskim, 5 – woj. śląskim, 3 – woj. świętokrzyskim, 4 – woj. wielkopolskim),
- 16 instytucji dziennego opiekuna (w tym: 9 w woj. mazowieckim, 1 – woj. pomorskim, 6 – woj. warmińsko-mazurskim),

- wsparciem objęto 3812 uczestników natomiast 1728 osób powróciło na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i/lub wychowywaniem dzieci.

5.4. Wnioski wynikające z realizacji ustawy

1. Od wejścia w życie omówionej ustawy, tj. od kwietnia 2011 r., obserwuje się dynamiczny wzrost liczby instytucji opieki nad małymi dziećmi oraz liczby miejsc w tych instytucjach. O ile w 2010 r. funkcjonowało 511 żłobków i oddziałów żłobkowych, o tyle w 2013 r. było już 1 511 instytucji wpisanych do rejestru żłobków i klubów dziecięcych (co w stosunku do 2010 r. stanowi wzrost o ok. 196%). W tym okresie o ok. 72% wzrosła liczba rejestrowanych miejsc opieki (z ok. 32,5 tys. w 2010 r. do ok. 56 tys. miejsc w 2013 r.). Systematycznie wzrasta również odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką (w 2010 r. – ok. 2,6%, a w 2013 r. już ok. 5,7%).

Wykres 7. Najważniejsze zmiany w obszarze opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2010-2013

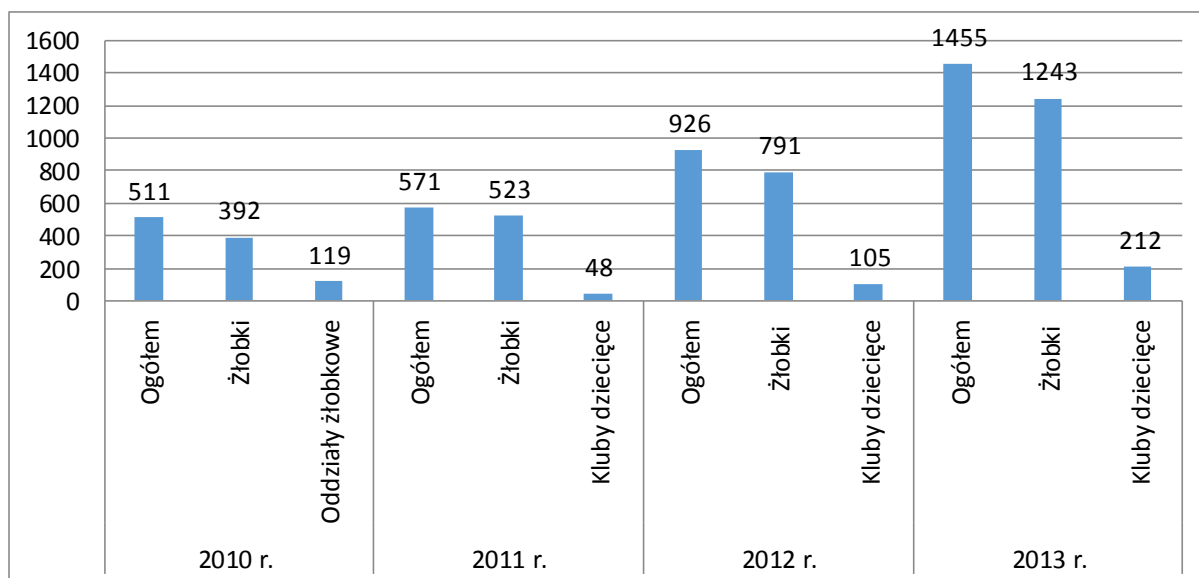
Tabela 10. Liczba instytucji oraz liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2010-2013

Rok	Liczba instytucji				Liczba miejsc opieki			
	ogółem	żłobki	kluby dziecięce	dzienni opiekunowie	ogółem	żłobki	kluby dziecięce	dzienni opiekunowie
2011	571	523	48	0	32 053	31 844	209	0
2012	926	791	105	30	39 967	39 236	652	79
2013	1 511	1 243	212	56	56 042	53 032	2 890	120

Źródło: Sprawozdania rzeczowo-finansowe z wykonywania zadań z zakresu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2011, 2012 i 2013 r. Sprawozdania z roku 2011 i 2012 nie ujmują liczby miejsc w podmiotach niepublicznych.

2. W 2013 r. tak jak w latach ubiegłych przeważającą część instytucji stanowiły żłobki, które dysponowały największą liczbą miejsc i na które gminy zgłaszały największe zapotrzebowanie (ok. 19,6 tys. miejsc). Jednakże to liczba klubów dziecięcych wzrosła w największym stopniu – w stosunku do 2012 r. – aż o 102%, podczas gdy liczba żłobków o 57%. Ten dynamiczny wzrost liczby klubów dziecięcych dotyczy przede wszystkim tych instytucji, które zostały utworzone przez osobę fizyczną oraz przez osobę prawną lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej. W przypadku klubów dziecięcych utworzonych przez gminy właściwie trudno mówić o wzroście – na koniec 2012 r. było ich 11, a na koniec 2013 r. – 13.

Wykres 8. Liczba instytucji opieki nad małymi dziećmi wg typów w latach 2010-2013

3. Zwiększona w 2013 r. rejestracja podmiotów niepublicznych opiekujących się małymi dziećmi spowodowała zmiany w ogólnej strukturze własnościowej takich podmiotów. Relatywnie zmniejszył się w 2013 r., w porównaniu z 2012 r., udział podmiotów gminnych, a wzrósł udział niegminnych. W 2012 r. 52% wszystkich żłobków stanowiły te, które zostały utworzone przez gminy, a w 2013 r. takich żłobków było 36%. W przypadku klubów dziecięcych odpowiednio 10% i 6%. W 2012 r. żłobków utworzonych przez osoby fizyczne było 40%, zaś utworzonych przez osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej - 8%. W 2013 r. dane te wynosiły odpowiednio 48% i 16%. Dla klubów dziecięcych analogiczne wartości kształtowały się w 2012 r. następująco: 79% i 10%, a w 2013 r. – 81% i 13%.
4. W omawianym okresie wzrosła liczba instytucji – tak żłobków, jak i klubów dziecięcych dotowanych przez gminy. W 2012 r. gminy dotowały 583 żłobków i 36 klubów dziecięcych (łącznie 619 instytucji), natomiast w 2013 r. – odpowiednio 753 i 50 (783 instytucje), co oznacza ilościowy wzrost dotowanych instytucji o 29,7%.
5. W omawianym okresie wzrosły wydatki gmin (łącznie środki własne gmin, jak i środki z budżetu państwa) na instytucje opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 – z 508,2 mln zł w 2012 r. do 565,2 mln zł w 2013 r. Przy czym należy zauważyć, że w 2013 r. uruchomiono środki z budżetu państwa w wysokości 99,5 mln zł.
6. W 2013 r. zmniejszyły się przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci w instytucjach opieki, ponoszone przez rodziców i gminy. Dane te, wraz z danymi dotyczącymi tempa wzrostu liczby instytucji i liczby miejsc opieki, wskazują na istotny rozwój systemu opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, który koresponduje z zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na 2014 r. {SWD(2014) 422 final}.
7. Z danych statystycznych wynika, że gminy w minimalnym stopniu korzystają z możliwości zlecenia organizacji opieki w formie żłobka, klubu dziecięcego lub dziennych opiekunów innym podmiotom (na podstawie art. 61 ustawy). Prawie wszystkie żłobki gminne (97% tych instytucji), były nie tylko utworzone, ale również prowadzone przez gminy, a tylko 3% z nich prowadziły inne podmioty. Natomiast w odniesieniu do klubów dziecięcych – w ani jednym przypadku gminy nie zlecały prowadzenia klubu dziecięcego innym podmiotom. Może to wskazywać na potencjalną nieefektywność takiego rozwiązania, ale także na nieznamość praktycznej realizacji ww. przepisów, co wskazywałoby na potrzebę poszerzania wiedzy w tym zakresie

pracowników jednostek organizacyjnych i przedstawicieli władz samorządu gminnego odpowiedzialnych za kształt systemu opieki nad dziećmi na poziomie lokalnym.

8. Wprawdzie w 2013 r. liczba dziennych opiekunów prawie podwoiła się, ale w dalszym ciągu jest to liczba niewielka (56 osób w 2013 r., 30 osób w 2012 r.). Pomimo rozszerzenia katalogu podmiotów mogących zatrudniać dziennego opiekuna o osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, gros opiekunów zatrudniają gminy. Jedną z możliwych przyczyn takiego stanu rzeczy mogą być wyższe niż pierwotnie zakładano przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci pod opieką dziennego opiekuna, które zbliżały się do kosztów ponoszonych za pobyt dziecka w żłobku, aczkolwiek były niższe dla rodziców, z uwagi na relatywnie wyższy udział dofinansowywania tej formy opieki przez gminę (w tym z udziałem środków budżetu państwa, które również dzielone były przy preferencyjnym uwzględnieniu wspierania zatrudnienia dziennych opiekunów).
9. Z informacji przekazywanych przez ZUS na temat liczby niań zgłoszonych do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego wynika, że liczba niań w 2013 r. nie zmieniła się w stosunku do roku 2012 i wynosiła 9,1 tys. osób.

III. Podsumowanie

1. Najistotniejszym celem do realizacji na kolejne lata jest dalszy wzrost liczby instytucji opieki, a także miejsc opieki nad małymi dziećmi. Istotne przy tym jest zwiększenie nie tylko liczby instytucji i miejsc w żłobkach, ale również liczby instytucji i miejsc w pozostałych formach opieki – w klubach dziecięcych oraz u dziennych opiekunów. Zasadnym jest, by rozwojowi zróżnicowanych form opieki towarzyszyły działania służące tworzeniu elastycznych form zatrudnienia. Z kolei elastyczne formy zatrudnienia wymagają elastycznego czasu działania przede wszystkim żłobków i klubów dziecięcych.
2. Pomimo widocznego wzrostu liczby instytucji, nadal istnieją bardzo duże potrzeby. Na mapie instytucji opieki nad małymi dziećmi nadal w wysokim stopniu (80%) przeważają gminy, w których nie ma jeszcze żłobka, klubu dziecięcego bądź dziennego opiekuna. Z tego powodu zasadne będą wszelkie działania mające na celu promowanie rozwoju zróżnicowanych, dostosowanych do lokalnych potrzeb, instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.

3. Kolejnym celem do realizacji na najbliższe lata jest zapewnienie wysokiej jakościowo i przystępnej cenowo opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 oraz stabilnego finansowania. Niezbędne jest kontynuowanie dofinansowania rozwoju zróżnicowanych instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 ze środków budżetu państwa m.in. poprzez program „MALUCH”. Istotne jest również jak najszybsze wsparcie tych działań ze środków europejskich z nowej perspektywy na lata 2014-2020 w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Podobnie jak w latach 2011–2012, istotnymi w tworzeniu nowych instytucji barierami są niewystarczające środki finansowe. Z informacji docierających do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wynika, że istnieje duże zainteresowanie tworzeniem instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 przez różne podmioty (w tym także przez osoby fizyczne), jednak problem jest brak posiadania dostatecznych środków finansowych na ten cel. Z tego powodu, zwłaszcza osoby fizyczne, poszukują źródeł finansowania zarówno tworzenia jak i funkcjonowania ww. instytucji. Szczególnym zainteresowaniem cieszy się program „MALUCH”. Zapotrzebowania zgłaszane przez różne podmioty podczas realizacji poszczególnych edycji programu „MALUCH” przewyższały kwoty rezerwy celowej i trzeba było ograniczać (poniżej ustawowego 80%) wielkość przyznawanych dotacji. Ponadto, odpowiedzią na duże zainteresowanie różnych podmiotów jest realizacja kolejnych edycji programu „MALUCH” w 2014 r.

Spis tabel, wykresów i map

Spis tabel

Tabela 1. Informacja na temat funkcjonowania żłobków wg stanu na koniec 2013 r.	22
Tabela 2. Informacja na temat funkcjonowania klubów dziecięcych wg stanu na koniec 2013 r.	25
Tabela 3. Przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci w instytucjach ponoszone przez rodziców i gminy wg województw w 2013 r.	28
Tabela 4. Przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci w instytucjach ponoszone przez rodziców i gminy wg województw w 2013 r. (struktura procentowa kosztów ponoszonych przez gminę i kosztów ponoszonych przez rodziców)	29
Tabela 5. Przeciętne miesięczne koszty związane z przebywaniem dzieci pod opieką dziennych opiekunów ponoszone przez rodziców i gminy w 2013 r.	30
Tabela 6. Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji pierwszej edycji konkursu „MALUCH 2013” w poszczególnych województwach	33
Tabela 7. Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji drugiej edycji konkursu „MALUCH 2013” w poszczególnych województwach	35
Tabela 8. Program MALUCH w 2013 r.	36
Tabela 9. Liczba miejsc opieki dofinansowanych w wyniku realizacji programu „MALUCH” w 2013 r. w poszczególnych województwach (pierwsza i druga edycja razem)	37
Tabela 10. Liczba instytucji oraz liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2010-2013	41

Spis wykresów

Wykres 1. Odsetek gmin z instytucjami opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w 2012 r. i 2013 r.	14
Wykres 2. Liczba instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 na koniec 2013 r. oraz dynamika wzrostu w stosunku do 2012 r.	15
Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, klubach dziecięcych i u dziennych opiekunów wg wieku w 2013 r.	18
Wykres 4. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach wg wieku w 2013 r.	21
Wykres 5. Odsetek dzieci objętych opieką w klubach dziecięcych wg wieku w 2013 r.	24
Wykres 6. Odsetek dzieci objętych opieką przez dziennych opiekunów wg wieku dzieci w 2013 r.	25
Wykres 7. Najważniejsze zmiany w obszarze opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w latach 2010-2013	40
Wykres 8. Liczba instytucji opieki nad małymi dziećmi wg typów w latach 2010-2013	41

Spis map

Mapa 1. Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych wg stanu na koniec 2013 r.	17
Mapa 2. Niezaspokojone zapotrzebowanie na miejsca w żłobkach, klubach dziecięcych oraz u dziennych opiekunów wg województw wg stanu na koniec 2013 r.	20